FÓRUM ARCHITEKTÚRY

PRÍLOHA ČASOPISU projekt SLOVENSKÁ ARCHITEKTONICKÁ REVUE

2 MAREC/APRÍL 2014
www.sasarch.sk
www.facebook.com/spolokarchitektov
VYCHÁDZA OD ROKU 1991

Cena Dušana Jurkoviča 50

ISSN 1336-0264
9 771336 026002 01

W+W

Elegantný rodinný dom v švajčiarskom kantóne Solothurn je dielom mladej architektonickej generácie, ktorá má korene na Slovensku. Sú to dcéra a syn manželov Weberovcov, ktorí emigrovali v roku 1968 do Švajčiarska. Rodičia sa po roku 1989 často vracajú na Slovensko a realizovali u nás viaceré významné sakrálne stavby.

JÁN M. BAHNA

Foto: Arkitekturfotograf Rasmus Norlander

Vydáva Spolok architektov Slovenska, člen UIA (Union Internationale des Architectes) vo Vydavateľstve SAS. Ročník XXIV.

šéfredaktor Vydavateľstva SAS: PhDr. Peter Mikloš, **redaktorka:** Mgr. art. Dominika Belanská
grafika: Fero Jablonovský, **realizácia:** FO ART, s. r. o.
adresa redakcie a inzercie: FÓRUM ARCHITEKTÚRY, Panská 15, 811 01 Bratislava 1, **tel.:** 0911 614 454, **fax:** 02/544 35 744
e–mail: redakcia_forum@sasarch.sk, **web:** www.sasarch.sk, www.facebook.com/spolokarchitektov
Vychádza s podporou Štefana Moravčíka.

ISSN 1366–0264

Pocta vynikajúcemu architektovi PROF. EUGENOVI KRAMÁROVI

Vo štvrtok 24. apríla 2014 usporiadal Spolok architektov Slovenska spolu s Fakultou architektúry STU pri príležitosti stého výročia narodenia prof. Ing. arch. Eugena Kramára, Dr. H.c. konferenciu a vernisáž výstavy vybraných prác v priestoroch Spolku architektov Slovenska na Panskej ul. 15 v Bratislave.

Profesor Kramár patril v povojnových štyridsiatych rokoch medzi prvých členov a funkcionárov Spolku architektov. Spomína: „Začali sme tak, že sme sa v novozaloženom Spolku architektov dali do povojnovej obnovy zničených miest a dedín. Pod Bellušovým vedením a po ňom zasa pod mojim, sme sa stretávali raz za mesiac v salóne Reduty a v lete v Tarande oproti. Spomínali sme s Klementom Šilingerom na internát Lafranconi, s Josefom Marekom na Avion a s Jurajom Tvarožkom na Sporiteľňu a regulačné plány rozvoja Bratislavy. Veľa stretnutí sme mali s rozšafným Milanom Michalom Harmincom a konzultácií s úprimne sa medzi nami cítiacim Dušanom Jurkovičom. V úcte sme prijímali názory a skúsenosti Emila Belluša s pocitmi blízkosti jeho realizácií. Nie menej podnetne na mňa pôsobilo dielo Aloisa Balána a Otta Grossmanna, akou je mestotvorne komponovaná sociálna poisťovňa."

Po zmene politicko–ekonomického systému v roku 1989 zrušil sa zdiskreditovaný Zväz slovenských architektov a založil Spolok architektov Slovenska, ktorý vlastne zčasti prebral názov voľakedajšieho Spolku. Profesor Kramár bol jedným z jeho prvých členov. Nový Spolok architektov Slovenska udelil profesorovi Kramárovi v roku 1990 ako prvému cenu Emila Belluša za celoživotné dielo. Jeho portrét je umiestnený v zasadacej miestnosti Spolku na prvom poschodí, spolu s ďalšími, ktorí túto cenu dostali neskôr.

K prvotnému profilovaniu architekta položilo základy jeho štúdium na Vysokej škole architektúry a pozemného staviteľstva v Prahe a poznávanie Prahy počas jeho študentského života (1932 – 1938). Zaujímavo spomína: „Náš profesor Antonín Ausobský na vedeckej báze zaviedol a predvádzal veľmi pútavo typológiu v celej vyčerpávajúcej škále na rôzne účely. Na vysokú vyspelosť tohoto vynikajúceho humanistu veľmi rád a vďačne spomínam, ako aj na vtedy prekvapivo realizované funkcionalistické novoty na uliciach Prahy. Invencie bolo vskutku veľa. Na štúdiach odbornú pozornosť budila osobnosť klasizujúceho profesora Engla a ešte viac mi do života pridal profesor Krch, veľmi racionálny a presne všetko zahŕňajúci funkcionalista. Zápal pražských tvorivých architektov prenášal iskry aj do Spolku poslucháčov architektúry. Rád si v spomienkach obnovujem spolkové kontakty s profesorom Honzíkom a s Karolom Teigem, ktorý vyzýval k vyšším nárokom výtvarnosti a poézie s cieľom zvyšovať krásu stavieb. Keď som už získal väčší rozhľad ako hotový architekt a profesijne som nadväzoval kontakty s Prahou i Brnom, nesmierne som si vážil priateľstvo s Bohuslavom Fuchsom, ktorého som vnímal ako nášho najnadanejšieho funkcionalisticky tvoriaceho architekta."

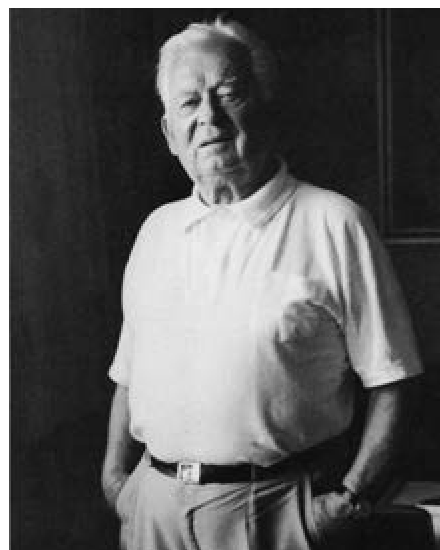
Keď to píšem, spomínam si, ako sme v marci 1993 spolu s prof. Kramárom, Ing. arch. Svetkom a prof. Šlachtom zakladali Blok architektov a výtvarníkov na Slovensku. Pobrali sme sa do kaviarne Bellušovho hotela Devín, sadli sme si vedľa vstupu v prvom boxe a zhovárali sme sa o súvislostiach Spolku a Bloku.

Profesor Kramár bol i pri zakladaní Združenia projektových ateliérov na Slovensku. V Prahe boli Združené ateliéry s výbornými vedúcimi architektmi – Machonin a Machoninová, Šrámek a Šrámková, Prager, Filsak a Klen. V Liberci Hubáček založil SIAL (Sdružení inženýrů a architektů Liberec). V Bratislave boli vedúcimi ateliérov Svetko, Kramár, Šprlák (v Košiciach), Skoček s Končekom a Titlom, Marcinka, Milučký a dodatočne ešte Lacko. Za tri roky nás bolo pod dobrým organizačným a hospodárskym vedením Teodora Bíleka 180 výrobných pracovníkov spolu vo všetkých ateliéroch a sedem administratívnych pracovníkov. Pre mnohých to bolo v tom čase nezvyklé až nepochopiteľné. Združenie projektových ateliérov malo za cieľ vytvárať vhodnú klímu pre tvorivú projektovú činnosť, osobnú zodpovednosť za kvalitu odvedenej práce, zabezpečovať operatívne konanie a riadenie projektového procesu a pohotovú ponuku investorom. To všetko sa aj robilo. Na rozdiel od kritizovaného ťažkopádneho systému vo veľkých štátnych, rezortných a územných projektových organizáciach, ktoré mávali okolo 500 zamestnancov a z toho cca 42 až 45 % administratívneho a riadiaceho aparátu.

Kramár – Lukačovič: Národná banka a divadlo, 1943 – 1955. Foto: František Ohrablo

Keď som začiatkom päťdesiatych rokov začal študovať architektúru, pán profesor Kramár už na Fakulte nebol. Ale realizácie jeho budov som považoval za jedny z najkrajších v Bratislave. Pošta, Fond národnej obnovy na Dobrovičovej ul., v ktorej som neskôr aj pracoval, Štátne lesy, Bezpečnosť, Banka s Hviezdoslavovym divadlom v strede mesta. Poznali sme sa s pánom profesorom už v začiatkoch šesťdesiatych rokov, ale bolo to až v Združení projektových ateliérov, keď prišiel do Bratislavy za vedúceho ateliéru a stavali sa jeho stavby pre šport na Štrbskom plese, keď sme si k sebe vzájomne s Jenkom Kramárom nadobudli akýsi pocit spolupatričnosti a skamarátili sme sa. Mali sme ale každý svoju prácu, ateliéry, aj svoje zodpovednosti. V deväťdesiatych rokoch sme sa stretávali na podujatiach Bloku achitektov a výtvarníkov v Bratislave, Moravanoch, Brne, Prahe i inde a najmä tiež tak, ako aj roky predtým, na priateľské pozvania pri príležitostiach.

Prof. Eugen Kramár (5. 5. 1914 – 30. 12. 1996)

Profesor Kramár nás opustil 30.decembra 1996 vo veku 83 rokov na zlyhanie srdca pri preberaní Pocty ministra kultúry za tvorivý vklad do slovenskej architektúry na Bratislavskom hrade.

Ďakujem Ti, Jenko, za kolegiálnosť, priateľstvo, za všetok čas, čo sme spolu prežili. Za všetko, čo si urobil pre architektúru a pre spoločnosť. Pre mňa si bol vždy aj s profesorom Bellušom jednotkou v slovenskej architektúre. Aj dodnes. Mimoriadna vďaka Ti patrí za to veľké a významné architektonické dielo, ktoré si za sebou zanechal a ktoré si spolu s Tebou touto storočnicou pripomíname.

Vďaka patrí všetkým inštitúciam a jednotlivcom, čo sa zaslúžili o toto podujatie, za vystúpenia v programe i všetkým návštevníkom a hosťom, ktorí si uctili veľkú osobnosť slovenskej architektúry svojou účasťou na tomto slávnostnom podujatí storočnice. Vďaka za usporiadanie podujatia patrí Spolku architektov Slovenska, Fakulte architektúry STU a Slovenskej komore architektov. Osobitná vďaka patrí dcére pána profesora Ing. arch. Zine Mihalčíkovej Kramárovej a tiež jej kolegom Ing. arch. Zuzane a Mikulášovi Maníkovým za iniciatívu a úsilie v sústreďovaní dokumentov pozostalosti, podkladov k výstave, vo výrobe plagátov, buletinu a vydaniu knihy spomienok pána profesora.

MARIÁN MARCINKA

Proces výstavby významnej Ústrednej poštovej budovy od Kramára a Lukačoviča zachytil na fotografiách Viliam Malík .

Prof. EUGEN KRAMÁR konferencia a výstava

Spolok architektov Slovenska, Slovenská komora architektov a Fakulta architektúry STU usporiadali pri príležitosti 100. výročia narodenia profesora Eugena Kramára konferenciu a výstavu. Konferencia a vernisáž výstavy sa uskutočnila 24. 4. 2014 v Sieni Dušana Jurkoviča. Výstava, inštalovaná v Galérii architektúry SAS, pokračovala do 7. 5. 2014.

Záštitu nad podujatím prevzali Ľubomír Jahnátek, minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a František Palko, štátny tajomník Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR.

Prinášame ukážky z príspevkov, ktoré odzneli na konferencii. Z príspevkov sa pripravuje zborník.

Foto: Dominika Belanská

Príbeh poštového paláca

Príbehy mimoriadnych architektúr sú spravidla oživujúcou súčasťou pokusov o ich interpretáciu, ale nepochybne hovoria o pozíciách stavby vo svete a o úlohách, ktoré zohrávajú v odkrývaní jeho obrazu. Zdá sa, že budova Ústrednej poštovej správy predstavuje skutočne kus obrazu nášho sveta a jeho pozoruhodných peripetií, z ktorých najmä politické a etické pravdepodobne ešte ani dnes nedospeli k definitívnej objektivizácii.

Málo kedy sa stáva, aby problém jednej budovy niesol stigmy viacerých režimov, politických premien a zároveň aj spôsobov premýšľania architektúry. Na prípade pohnutého osudu architektonickej tvorby Eugena Kramára je azda možné názorne demonštrovať, ako sa architektúra u nás v prelomových 40. a 50. rokoch dostáva do existenciálnych rovín spoločnosti a jednotlivca a ako sa v nej a na nej vyjavujú základné dilemy doby, ako sa stane zámienkou a provokáciou kritík, presahujúcich nielen autorský zámer, ale niekedy aj ľudské chápanie vôbec.

JARMILA BENCOVÁ

Myšlienkový odkaz prof. Eugena Kramára

„S prof. Eugenom Kramárom som sa zoznámil ako mladý študent evanjelickej teológie pred temer štyridsiatimi rokmi, v polovici 70. rokov. Na podnet pána farára Miroslava Kýšku sa rekonštruoval evanjelický Malý kostol na Panenskej ulici. Ja som bol samozrejme obyčajný brigádnik, ale pokiaľ sa len dalo, nenechal som si ujsť rozhovory, ktoré smel počuť každý: o funkcii kostola a potrebách spoločenstva cirkvi; o historickom odkaze miesta, kde sa schádzali na bohoslužbách Štúrovci; o kráse jednoduchej architektúry a o technickom riešení realizácie obnovy. Je pravda, že názory zúčastnených sa neraz líšili, čo často viedlo aj k prudkým reakciám. Ale za všetkými, aj ostrými slovami, bolo cítiť vzájomný rešpekt, úctu pred názorom iného a snahu pomôcť na svet dobrej veci. Posledných 16 rokov som pôsobil ako farár aj v Malom kostole. Toho ducha – spojenia odkazu minulosti s potrebami prítomnosti – tam vnímam dodnes. Malý kostol je obľúbeným a vyhľadávaným miestom, kde má človek blízko k Bohu i k blížnemu."

BORIS MIŠINA

Eugen Kramár – roky po oslobodení

Zrušenie Zväzu slovenských architektov a založenie Spolok architektov Slovenska v roku 1990 znamenalo nielen veľa pre samotného Kramára, ale prinieslo aj nový vzťah medzi organizáciou reprezentujúcou architektonickú obec a osobou Eugena Kramára. Bolo pochopiteľné a logické, že prvá „Cena Emila Belluša" za celoživotné dielo bola udelená práve jemu. Bol to akt uznania za všetko, čo urobil pre slovenskú architektúru, za jeho celoživotný postoj, ale aj akt „rehabilitácie" zo strany slovenských architektov – hoci sme už neboli tá generácia, ktorá Kramárovi strpčila jeho životnú i profesnú cestu. Postihnutí boli mnohí, ale myslím, že rozhodnutie, že to bude Kramár, bolo celkom správne. (...)

Pre architektonickú obec Slovenska bola mimoriadne dôležitá angažovanosť prof. Kramára pri založení Slovenskej komory architektov. Svoje skúsenosti s činnosťou Komory v priebehu 40 rokov nám s ochotou odovzdával a aj jeho rady pri koncipovaní návrhu zákona o autorizovaných architektoch a stavebných inžinieroch prispeli k tomu, že sme ako prvá z krajín Ostbloku mali schválenú novú organizáciu projektovej činnosti. Jeho prítomnosť na rokovaniach s najvyššími predstaviteľmi štátu ovplyvnila mnohé rozhodnutia v náš prospech. Prof. E. Kramár mal nový preukaz č. 1 Slovenskej komory architektov a stal sa predsedom skúšobnej komisie pre udeľovanie autorizácie.

ŠTEFAN ŠLACHTA

Damoklov meč nad ZELENOU ŽABOU

Situácia okolo plánovanej rekonštrukcie národnej kultúrnej pamiatky, termálneho kúpaliska Zelená žaba v Trenčianskych Tepliciach sa skomplikovala a zamotala. Investor rekonštrukcie začiatkom apríla 2014 dočasne pozastavil všetky prípravné práce potrebné na dôkladnú rekonštrukciu s ultimátom, že ak Krajský pamiatkový úrad v Trenčíne do dvoch týždňov neprehodnotí svoj postoj a ním schválené podmienky rekonštrukcie zákonom chráneneného objektu, tak úplne odstúpi od plánovanej rekonštrukcie.

Ako doktorand na katedre Dějin výtvarného umění Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe sa už druhý rok venujem bádaniu vo svojej rozpracovanej dizertačnej práci „Kúpeľné objekty z medzivojnového obdobia na Slovensku od českých architektov“. Svoju pozornosť tak venujem aj jednej z najvýznamnejších funkcionalistických stavieb na našom území – termálnemu kúpalisku Zelená žaba v Trenčianskych Tepliciach. Architekt Bohuslav Fuchs (1895 – 1972) na ňom spolupracoval aj so slovenským architektom Ladislavom Radom (1909 – 1993). Architekt Fuchs sa v roku 1935 intenzívne zaoberal myšlienkou rozšírenia kúpeľného centra Trenčianskych Teplíc o novú výstavbu na južných svahoch, ktorá by umožnila nielen vyjsť z pomerne úzkeho a zovretého údolia, ale najmä by ponúkla oveľa lepšie klimatické podmienky. Fuchs tu navrhoval viaceré nové liečebné ústavy dostupné pre pacientov výťahmi a dopravnými transportérmi, ktoré zostali nerealizované. Projektom Zelenej žaby však Fuchs nadviazal na túto svoju ideu a z rovnakých dôvodov osadil kúpalisko do svahu nad centrum kúpeľného mesta.

Výstavba termálneho kúpaliska bola úzko spätá s rozmachom budovania celého kúpeľného mesta v tridsiatych rokoch minulého storočia. Trenčianske Teplice patria k najpopulárnejším kúpeľom na Slovensku. Známymi sa stali nielen kvôli svojej termálnej vode a jej liečivým účinkom, ale aj vďaka tomu, že v období medzi dvoma svetovými vojnami boli spoločenským a kultúrnym strediskom prvej československej republiky, ba celej i strednej Európy. S týmto nastávajúcim trendom úzko súvisel aj rozvoj mesta po jeho architektonickej stránke, takže Trenčianske Teplice sa v medzivojnovom období stali dôležitým centrom československej moderny a aj akýmsi pokusným laboratóriom funkcionalizmu. Bola to práve táto špecifická architektúra, ktorá vo svojej dobe prezentovala Československo aj za hranicami krajiny. Tieto stavby, ktoré projektovali väčšinou českí architekti, zaznamenali veľký ohlas v medzinárodných odborných kruhoch a dnes sú mnohé z nich považované za kľúčové diela modernizmu u nás. Komplex termálnych kúpeľov v Trenčianskych Tepliciach tvorí súbor viacerých výnimočných architektonických diel. Nachádzame tu diela od popredných medzivojnových architektov Jaromíra Krejcara, Michala M. Harminca, Artura Szalatnaia–Slatinského, či menej známych architektov ako Milana Šavlíka, Gustáva Kulhavého, Josefa Tkalců, Miloša Fikra a ďalších. Medzi nimi vyniká dielo spomínaného brnianskeho architekta Bohuslava Fuchsa.

Okrem rozsiahleho diela v Brne a na celej Morave navrhol Fuchs niekoľko stavieb na Slovensku, napr. zotavovňu Morava v Tatranskej Lomnici, participoval na dostavbe Kúpeľnej dvorany v Trenčianskych Tepliciach, navrhol gymnázium v Martine a štátnu meštiansku školu v Podbrezovej, Pamätník padlým v Nových Zámkoch, ako aj obytné domy v Komárne a nájomný dom v Bratislave na Hviezdoslavovom námestí.

V tom čase bola otázka výstavby kúpeľných sanatórií mimoriadne aktuálnou.V budovaní športových stavieb a kúpeľných objektov v medzivojnovom období sa zrkadlí snaha rozvíjať v ľuďoch telesnú i duševnú kultúru, plynúcu z potrieb rehabilitácie spoločnosti najmä v povojnových rokoch. Kúpalisko Zelená žaba je medzníkom vo funkcionalistickej tvorbe na Slovensku, pretože ako jedna z mála úspešne experimentuje s väzbou na zložité terénne podmienky, čo sa odzrkadlilo v jej organickosti. Je to „vzdušná, farebne výrazná, plasticky bohatá architektúra... symbioticky spätá s prírodným prostredím.“ (1) Tento inovatívny prístup v danej dobe možno považovať v celosvetovom kontexte za ojedinelý, ba priam pionierský počin, ktorý nájde bežné uplatnenie až o pár desaťročí neskôr. Funkčne plnohodnotná stavba bola navrhnutá ako sezónne termálne kúpalisko a je považovaná za dokonalý príklad organického funkcionalizmu na Slovensku. Český teoretik architektúry, profesor Vladimír Šlapeta v nekrológu Bohuslava Fuchsa v roku 1972 uviedol: „Kúpalisko Zelená žaba bolo paralelou nemeckého úsilia o organickú architektúru v duchu Huga Häringa a Hansa Scharouna.“ Kúpalisko je skutočne na tú dobu veľmi citlivo zakomponované do okolitého prírodného prostredia. Pozvoľna nadväzuje na okolitý komplikovaný terén i vysokú zeleň. Jeho orientácia na južnom svahu vytvára veľmi dobré predpoklady na celodenné slnenie a vytvára tak sofistikované prostredie pre oddych návštevníkov. Samotný autor ju považoval za jedno z dvoch svojich najmilších diel. Jeho súťažný návrh obsahoval tri objekty, ktoré boli realizované postupne v troch etapách. Dominantou komplexu je štvorpodlažný hlavný objekt, ktorý slúžil na stravovacie, obslužné a prevádzkové účely. Boli tu priestory vyhradené pre holičstvo, kaderníctvo, kaviareň s kuchyňou, vináreň, kancelárie, hygienické zariadenie, strojovne, skladové a pomocné priestory. K štvorpodlažnej stavbe sa z ľavej strany zľahka a plynule pripája terén opisujúca krivka dvojpodlažného ramena so šatňami. Na opačnej strane sa rozprestiera vodná plocha otvoreného plaveckého bazéna rozmerov 33,3 x 12 m. Samostatne stojaca kolkáreň bola pred rokom 1975 zbúraná s odôvodnením, že je pre prevádzku kúpaliska ani nie nefunkčná či neužitočná, ale skôr nadštandardná, a preto nežiaduca. Tretí objekt tvorí detský kruhový bazén s vlastnými sprchami a ihriskami.

Fuchs pristupoval citlivo aj k výberu materiálov a farebnosti. Okrem betónu, kovu a skla využil aj prírodný materiál – drevo a hrubo opracovaný kameň – akoby aj tu chcel naznačiť dôležitosť spätosti s prírodou. Terasy a pavlače lemujúce celé južné priečelie sú podopierané valcovitými stĺpmi. Nenápadnosť zábradlia terás a subtílnosť konštrukčných prvkov striedajúcich sa plochých platní a tenkých stĺpov sú zárukou vzdušnosti a ľahkosti konštrukcie. Konštrukcia je čistá a dokonale čitateľná. Autor kládol veľký dôraz na kvalitnú technologickú realizáciu, pretože si jasne uvedomoval nemalý význam faktora času pre existenciu architektúry, najmä ak ide o architektúru vsadenú do prírodného prostredia, kde sa jeho pôsobenie prejavuje oveľa výraznejšie. O kvalite prevedenia stavby svedčí fakt, že napriek vyše 80–ročnej existencii si doposiaľ vyžiadala len malé zásahy. Dodatočne bol pristavaný oporný múr, ktorý mal zabrániť zosuvu lomovej steny. Priebežne boli realizované nové nátery kovových a drevených prvkov, ktoré čiastočne pozmenili pôvodnú farebnosť objektov. Avšak pôvodná farebnosť bola zistená po nedávnom architektonicko–reštaurátorskom výskume v roku 2012 dvojicou Ivan Pilný – Peter Szalay. Zistili napríklad, že dvere šatňových kabín boli pôvodne natreté svietivou žltou farbou a všetky zaoblené nosné stĺpy boli výrazne červené. Zábradlia a ostatné exteriérové steny mali neutrálnu sivú farbu a podhľady, stropy a ostatné steny v interiéroch boli biele. (2)

Architektúra tohto objektu bola výnimočná aj po technickej stránke. Budovanie kúpaliska počas pomerne krátkeho obdobia (11.5.1936 – 10.7.1937) bolo veľmi náročné, pretože termálnu vodu bolo treba prečerpávať z údolia na svah nad kúpeľmi. Hlavný 33–metrový bazén bol čiastočne vytesaný do skaly. Kúpalisko fungovalo nepretržite až do roku 2000, keď praskol bazén.

Pôvodne toto unikátne kúpalisko patrilo kúpeľom, teraz je vo vlastníctve spoločnosti SYNOT Holding s.r.o. (nedávno kúpila a zrekonštruovala budovu trenčianskeho hotela Tatra, teraz už Elizabeth). Investor najprv sľuboval, že sa bude maximálne snažiť dodržiavať zásady pamiatkovej obnovy. „Zachováme 90 percent z originálu kúpaliska a len 10 percent budeme inovovať,“ tvrdil na Dňoch architektúry 2013 Radovan Valenta z architektonického štúdia Cube Design, ktoré pripravilo architektonický návrh rekonštrukcie. Inovácia sa podľa architekta mala týkať najmä nového bazéna, jacuzzi, VIP bazénov a kolkárne. Zlom nastal v novembri 2013, keď investor predložil pamiatkovému úradu projekt, ktorý podľa slov pamiatkarov odporoval všetkému, na čom sa dohodli, pretože chcel väčšinu pamiatkovo hodnotných originálov namiesto rekonštrukcie vymeniť za úplne nové repliky. Pamiatkari povedali jasné „nie“, a ich rozhodnutie podporili odborníci z viacerých renomovaných inštitúcií zo Slovenska aj Čiech. Súčasný majiteľ kúpaliska a zároveň investor rekonštrukcie a konateľ spoločnosti SYNOT Holding s.r.o., Ivo Valenta, nesúhlasil s navrhovanými bodmi pamiatkovej obnovy objektu, vypracovanými odborníkmi KPÚ v Trenčíne, a preto pozastavil jeho rekonštrukciu a začal sa vyhrážať odchodom, ak mu nepovolia rekonštrukčné práce podľa jeho predstáv.

„Všetkým zúčastneným a kompetentným osobám ide najmä o záchranu kúpaliska Zelená žaba, avšak investorovi ide predovšetkým o finančnú návratnosť, pamiatkárom zas ide o záchranu aspoň časti pôvodných architektonických detailov“, komentuje situáciu Ing. arch. Soňa Lackovičová z KPÚ v Trenčíne, „širokú verejnosť nezaujíma ani konanie investora ani stanoviská pamiatkárov, len chcú mať sfunkčnené 14 rokov zavreté kúpalisko, ktoré poskytovalo služby od Žiliny po Piešťany a preto spisujú za jeho obnovu petíciu“. So záujmom budem sledovať vývoj okolo obnovy tejto významnej pamiatky, pretože jej ďalší osud pre nasledujúce generácie mi nie je ľahostajný.

Zelená žaba je právom považovaná za skvost medzivojnovej architektúry a technický unikát, ktorý si zaslúži i naďalej plniť svoju funkciu a poslanie v čo najvernejšej podobe so zachovanými pôvodnými detajlami a prvkami. Túto vzácnu architektonickú pamiatku z obdobia „neskorého funkcionalizmu“ nadregionálneho významu poznám celkom dôverne ako pravidelný návštevník Art Film Festu, ktorý sa každoročne koná v júni v Trenčianskych Tepliciach. Viac ako dekádu som sa musel smutne prizerať chátraniu tejto jedinečnej pamiatky. Nerád by som bol pri tom, keď bude necitlivou rekonštrukciou znehodnotená, alebo bude i naďalej chátrať a stane sa tak „zrúcaninou modernej architektúry“. Pevne verím, že nakoniec zvíťazí zdravý rozum a investor pristúpi na kompromis s pamiatkarmi.

ANDREJ JAROŠ

Zdroje:
Krajský pamiatkový úrad v Trenčíne, DOCOMOMO Slovakia,
Dulla, M. – Moravčíková, H.: Architektúra Slovenska v 20.storočí, Slovart, Bratislava, 2002.
Krivošová, J., Lukáčová, E.: Premeny súčasnej architektúry Slovenska, ALFA, Bratislava, 1990, s. 20,24
Mrňa, Ľ.: Kúpalisko Zelená žaba, ARCHITEKTÚRA A URBANIZMUS 29, 1995, č. 1/2, s. 134–137
(1) Foltyn, Ladislav. Slovenská architektúra a česká avantgarda 1918 – 1939
(2) www.abandonedrecreation.com/povodna–farebnost–kupaliska–zelena–zaba

Vyhlásenie KPÚ Trenčín ku komplexnej obnove NKP kúpaliska Zelená žaba

Po niekoľkomesačných rokovaniach pracovníkov krajských pamiatkových úradov s projektantom Ing. arch. R. Valentom a zástupcom investora PhDr. Jánom Svobodom PhD., vo veci hľadania maximálnych možných kompromisných riešení, potrebných pre vypracovanie realizačného projektu komplexnej obnovy NKP kúpaliska Zelená žaba, boli rokovania dovŕšene konsenzom dňa 19. 03. 2014, kedy boli doriešené i posledné 2 sporné okruhy – obnova drevopresklených a oceľovo presklených fasádnych častí hlavného objektu kúpaliska tak, že KPÚ Trenčín schválil predloženú dokumentáciu zo dňa 24. 2. 2014, s podmienkou zachovať necelú štvrtinu originálnych častí presklených stien kaviarenskej časti na 4. NP s unikátnym zdvíhacím zariadením a zachovať prízemnú – vstupnú časť kovovopresklených stien, ktorá tvorí tiež asi jednu štvrtinu celkovej plochy, pričom na ostatných poschodiach sme súhlasili s ich výmenou za kópie z hliníka.

Dohodnuté kompromisné riešenie bolo predložené investorovi, ktorý s návrhom obnovy nesúhlasil a dňa 31. 3. 2014 bola Krajskému pamiatkovému úradu Trenčín doručená nová, tretia verzia spôsobu obnovy vybraných častí zo dňa 25. 3. 2014, ktorá je zo strany investora považovaná za konečnú – nemennú. Na tlačovej konferencii, ktorú zástupca investora uskutočnil dňa 3. 4. 2014 v Trenčianskych Tepliciach bolo tlmočené stanovisko investora, že ak do dvoch týždňov Krajský pamiatkový úrad Trenčín neschváli posledný predložený návrh obnovy v celom rozsahu, obnova kúpaliska Zelená žaba sa s okamžitou platnosťou zastavuje.

Pracovníci krajských pamiatkových úradov, ktorí sú členmi sekcie meštianskej a profánnej architektúry zriadenej pri Pamiatkovom úrade v Bratislave hľadali s plnou vážnosťou a zodpovednosťou, ktorú si zasluhuje tak významná funkcionistická stavba z roku 1937, také riešenia a kompromisy, aby stavba po komplexnej obnove spĺňala všetky platné stavebné, hygienické a bezpečnostné normy a poskytovala služby v požadovanom súčasnom štandarde, pri zachovaní pamiatkových hodnôt – buď ich obnovením, alebo čiastočne ich výmenou za kópie. Rozsiahly zoznam kompromisov a ústupkov zo strany pamiatkarov bol odovzdaný zástupcom médií a investori na tlačovej konferencii.

Zároveň považujeme za nutné zdôrazniť, že už v r. 2010 bola spracovaná inventarizácia všetkých hodnotných detailov a stavebných prvkov kúpaliska s návrhom ich obnovy. Počas všetkých rokovaní s investorom sme požadovali zachovať, obnoviť formou repasácie alebo formou zlepšenia tepelno-izolačných vlastností jednotlivé časti objektu, resp. trvalo poškodené nahradiť kópiami. Investor požiadavky vždy akceptoval, no teraz je už celkom zrejmé, že nemal záujem a nechce zachovať, okrem základného pôdorysného, hmotového, výškového a obrysového rámca pamiatky, skoro nič pôvodné, čo je v zásadnom rozpore so štandardnými postupmi obnovy kultúrnych pamiatok ukotvených pamiatkovým zákonom.

Požiadavky v poslednej predloženej verzii zo strany investora – vymeniť skoro všetko za kópie – je z hľadiska ochrany pamiatkového fondu neprípustné a nie je im možné vyhovieť ani za tú cenu, že investor obnovu NKP zastaví, čo je pre pamiatku veľmi nevýhodné, keď berieme do úvahy, že dlhé roky pamiatka chátrala. Sme si vedomí následkov nášho rozhodnutia, ale ani za túto cenu nie je možné pripustiť nátlak zo strany investora, aby návratnosť financií vložených do obnovy bola realizovaná na úkor zániku pamiatkového objektu, alebo straty všetkých významných pamiatkových hodnôt, pre ktoré je objekt Zelenej žaby tak cenený v širokej odbornej verejnosti.

Je nutné zdôrazniť, že na celom území Slovenska sú iba 2 kúpaliská, ktoré sú pre významné architektonicko-historické hodnoty zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR.

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD, TRENČÍN
Foto: Braňo Bibel

Vyjadrenie spoločnosti Kúpele Zelená žaba k rekonštrukcii kúpaliska Zelená žaba

adresované Krajskému pamiatkovému úradu v Trenčíne

Spoločnosť Kúpele Zelená žaba, s.r.o., ktorá je investorom projektu rekonštrukcie kúpaliska Zelená žaba v katastrálnom území mesta Trenčianske Teplice, Vám touto cestou oznamuje vyjadrenie k zápisnici č. KPUKE–2014/2595–2/5199/SM.

Po preštudovaní zápisnice a zvážení všetkých pripomienok a požiadaviek KPÚ sme sa rozhodli nezačať rekonštrukciu kúpaliska Zelená žaba. Už začaté práce na sieťach dokončíme. Ako hlavné dôvody nášho rozhodnutia sú podľa nášho názoru neprimerané požiadavky KPÚ Trenčín, ktoré sú z prevádzkového, energetického či bezpečnostného hľadiska neprijateľné pre kvalitné fungovanie kúpaliska.

Je potrebné si uvedomiť, že investorom nie je štát, ale súkromná spoločnosť, ktorá očakáva návratnosť investície. Aj preto sme v rámci projektu pristúpili k celoročnej prevádzke odbytových stredísk, aby sme dosiahli návratnosť investície. To si vyžaduje aj energetickú zodpovednosť, kvalitné zázemie pre budúcich návštevníkov podľa súčasných štandardov. Našim cieľom je samozrejme zachovať pôvodný charakter stavby, avšak s prihliadnutím na funkčnosť, bezpečnosť, hygienické a bezpečnostné štandardy. Časť požiadaviek KPÚ je však v rozpore s uvedeným.

Ak by sme pristúpili ku všetkým požiadavkám KPÚ, ekonomika prevádzky nevychádza a budova bude pre prevádzku nepoužiteľná.

Je nám ľúto, že sme museli pristúpiť k takémuto rozhodnutiu, keďže považujeme projekt Kúpaliska Zelená žaba za kľúčový pre región Trenčianske Teplice z niekoľkých dôvodov:

- Táto investícia je z dlhodobého hľadiska strategickou nielen pre mesto ako také, ale i pre celý región Považia.
- Projekt by viedol k rozvoju regiónu Trenčianske Teplice vo forme propagácie mesta a jeho okolia.
- Projekt Kúpaliska Zelená žaba by viedol k rozvoju zamestnanosti v regióne Trenčianske Teplice a podpore podnikania všetkých subjektov cestovného ruchu vo forme prílevu novej klientely, približne 80 000 návštevníkov ročne.
- V konečnom dôsledku by ostal zachovaný charakter stavby aj častí pamiatkovo chránených detailov.

Aj napriek negatívnemu stanovisku KPÚ chceme pokračovať v aktivitách cestivného ruchu, avšak v inom regióne, resp. mimo územia Slovenska, kde privítajú záujem investora.

V Trenčianskych Tepliciach 12. 2. 2014

IVO VALENTA
investor rekonštrukcie

Zoznam ústupkov Krajského pamiatkového úradu v Trenčíne investorovi

Počas spracovávania projektovej dokumentácie obnovy kúpaliska Zelená žaba bolo zo strany pamiatkarov prijatých veľa kompromisných riešení a ústupkov investorovi:

- Zmena prevádzky zo sezónnej na celoročnú v časti objektu (vináreň a reštaurácia s kaviarňou), ktorú investor zdôvodnil ekonomickým hľadiskom. Táto zmena si vyžaduje dodatočné zatepľovanie obvodových konštrukcií, vrátane presklených konštrukcií, čo spôsobuje problémy.
- Na bazéne sa nahradí z dôvodu zlého stavu konzolová časť novou ŽB konštrukciou po celej dĺžke – strata originálu.
- Do konštrukcie bazéna bude vložená nerezová vaňa – zmena materiálu.
- Pôvodne len plavecké dráhy (bazéna) sa doplnia zábavovou časťou – zmena dispozície.
- Vybudovanie wellness centra za oporným múrom bazénu – zmena dispozície, vkladanie novej funkcie.
- Pristavanie výťahovej šachty k severnej fasáde – zmena dispozície, prístavba k pamiatke.
- Výmena prakticky celej obvodovej drevo–presklenej steny kaviarne so zdvíhacími výplňami za drevené kópie s dvojsklami (povinnosť zachovať a obnoviť dva zdvíhacie prvky a jeden pevný) – strata originálu – asi najcennejší prvok v objekte.
- Výmena celej stropnej konštrukcie nad kaviarňou z dôvodu zlého stavebného stavu – strata originálu.
- Zmena krytiny – z pôvodnej asfaltovej na titanzinkový plech (ktorý je omnoho drahší)
- Výmena skoro všetkých okien na severnej fasáde za kópie s dvojsklami s povinnosťou zachovať jedno okno z každého typu – strata originálu.
- Dovolili sme investorovi zatepliť celú severnú fasádu, tiež zatepliť terasu pod kaviarňou.
- Do oceľovopresklenej steny 1. NP sme povolili osadiť dvojsklá – čiastočná strata originálu.
- K oceľovopreskleným stenám 2.NP a 3.NP sme dovolili do svetlíkov osadiť dvojsklo, výplne dverí a ďalších plných polí v rámovej konštrukcii možno vymeniť za nové s lepšími tepelno izolačnými vlastnosťami – čiastočná strata originálu.
- Výmena azbestocementových panelov na objekte vonkajších šatní.
- Zachovanie dispozície aspoň jednej vnútornej šatne, ostatné – zmena dispozície.
- Poškodené omietky možno nahradiť omietkou rovnakého zloženia – strata originálu.
- Strop v bare – vytvorenie novej konštrukcie kupolového podhľadu – strata originálu.

zdroj: KPÚ v Trenčíne

Stanovisko ku konaniu investora obnovy letného kúpaliska Zelená žaba v Trenčianskych Tepliciach

DOCOMOMO Slovakia

Letné kúpalisko Zelená žaba v Trenčianskych Tepliciach, ktoré postavili podľa návrhu významného brnianskeho architekta Bohuslava Fuchsa v roku 1937, patrí k najvýznamnejším pamiatkam modernej architektúry na Slovensku. Architektonické hodnoty, rovnako ako osobnosť architekta však toto dielo súčasne radia medzi najdôležitejšie diela moderného hnutia aj v širšom európskom kontexte. Práve z toho dôvodu bolo Letné kúpalisko Zelená žaba ako jedno z prvých diel na území Slovenska v roku 1994 zaradené do medzinárodného registra DOCOMOMO a v roku 1995 vyhlásené za národnú kultúrnu pamiatku.

Architektonická a pamiatková hodnota kúpaliska spočíva na jednej strane v celkovej koncepcii, pri ktorej sa na plno prejavilo Fuchsovo jedinečné organické ponímanie funkcionalizmu. Na druhej strane tieto hodnoty tvoria pôvodné konštrukcie, povrchy a detaily, ktoré podporujú priestorové riešenie a celkové pôsobenie budovy. Práve zachovanie týchto hodnôt v ich celistvosti a komplexnosti predstavovalo aj východisko pre pamiatkovú obnovu diela a premietlo sa aj do požiadaviek Krajského pamiatkového úradu (KPÚ) v Trenčíne, ktoré sa mali uplatniť v procese obnovy diela.

Spoločnosť kúpele Zelená žaba a. s., ktorá je investorom projektu obnovy národnej kultúrnej pamiatky kúpaliska Zelená žaba žiaľ týmto požiadavkám nevenuje dostatočnú pozornosť. Nielen, že od začiatku projektových prác ignoruje odporúčania a pripomienky Krajského pamiatkového úradu, ale 3. apríla 2014 dokonca spustila proti úradu mediálnu kampaň, ktorej cieľom je spochybnenie odborného stanoviska štátneho orgánu pamiatkovej ochrany.

Spoločnosť kúpele Zelená žaba a. s. dala KPÚ v Trenčíne prostredníctvom médií ultimátum, kde uvádza, že ak KPÚ nebude do dvoch týždňov akceptovať jej projekt obnovy kúpaliska, vyradí ho zo svojich investičných zámerov a žiadnu obnovu realizovať nebude. Investor sa takýmto nátlakovým spôsobom a nekorektným ovplyvňovaním verejnej mienky snaží presadiť takú prestavbu tejto významnej pamiatky architektúry 20. storočia, ktorá by bola v rozpore nielen so slovenskými ale aj s medzinárodnými štandardmi pamiatkovej obnovy. Súčasne nabáda verejnosť na ignorovanie odborných stanovísk a autority ochrany kultúrneho dedičstva garantovanej štátom prostredníctvom orgánov ním zriadených.

KPÚ Trenčín pritom ponúkol investorovi nielen vlastnú odbornú pomoc ale sprostredkoval aj rad stretnutí s ďalšími erudovanými odborníkmi na modernú architektúru a pamiatkovú obnovu, odporučil viacero konkrétnych riešení praktických otázok obnovy kúpaliska a navrhol postupy, ktoré by mohli viesť ku kvalitnej obnove diela. Projektant zodpovedný za vyhotovenie projektu obnovy však žiaden z týchto podnetov do projektovej dokumentácie nezapracoval. Práve naopak, naďalej v projekte uplatňuje len štandardné riešenia aktuálnej stavebnej výroby, ktoré sú pre proces obnovy architektúry prvej polovice 20. storočia úplne nevhodné. Jeho postup tak ohrozuje architektonické a pamiatkové hodnoty diela ako aj samotnú existenciu pamiatky.

DOCOMOMO Slovakia odmieta verejné znevažovanie práce pamiatkarov a odborníkov na obnovu kultúrneho dedičstva. Účelovo neúplné a nepravdivé informovanie o skutočnom priebehu procesu prípravy pamiatkovej obnovy letného kúpaliska Zelená žaba a zavádzajúce zbavovanie sa zodpovednosti zo strany investora zvaľovaním viny na rozhodnutia pamiatkarov predstavujú nebezpečný precedens, ktorý môže viesť k ohrozeniu dodržiavania platných pravidiel pri ochrane kultúrneho dedičstva.

DOCOMOMO Slovakia pritom všetkom naďalej ponúka projektantovi a investorovi pomocnú ruku pri riešení obnovy kúpaliska. Našim prvoradým záujmom totiž musí byť obnova diela zabezpečujúca plnohodnotnú ochranu jeho pamiatkových hodnôt a súčasne živé fungovanie, ktoré je základom jeho budúcej udržateľnosti. Záujmom nás všetkých predsa je taká obnova tejto jedinečnej pamiatky, ktorá bude reprezentovať investora i Slovensko prinajmenšom tak ako kedysi novostavba kúpaliska Zelená žaba reprezentovala Trenčianske Teplice a Československú republiku v celom vtedajšom kultúrnom svete.

Ing. arch. KATARÍNA ANDRÁŠIOVÁ, PhD.
Ing. arch. NINA BARTOŠOVÁ, PhD.
Mgr. art. DOMINIKA BELANSKÁ
doc. PhDr. DANA BOŘUTOVÁ, CSc.
prof. Ing. arch. MATÚŠ DULLA, CSc.
Ing. arch. ROMANA FIALOVÁ
PhDr. KATARÍNA HABERLANDOVÁ
Mgr. MIROSLAV HRDINA, PhD.
doc. Dr. Ing. arch. HENRIETA MORAVČÍKOVÁ
PhDr. KLÁRA KUBIČKOVÁ, CSc.
Ing. arch. ĽUBOMÍR MRŇA, CSc.
Ing. arch. ADRIANA PRIATKOVÁ, PhD.
Mgr. PETER SZALAY, PhD.
Ing. arch. ELENA SZOLGAYOVÁ, PhD.
Ing. arch. KATARÍNA ŠIMONČIČOVÁ
Ing. arch. M.A. MÁRIA TOPOLČANSKÁ, PhD.
Mgr. art. MARTIN ZAIČEK

Stanovisko DOCOMOMO Slovakia podporili:

DOCOMOMO Česká republika
prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Girsa, architekt a pamiatkar, vedúci Ústavu památkové péče, FA ČVUT Praha, ČR
prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD., teoretik obnovy pamiatok, pedagóg na FA STU Bratislava
doc. PhDr. Petr Kratochvíl, CSc., historik a teoretik architektúry, pôsobí na Ústave dejín umenia AV ČR
Dr. Ing. arch. Ján Krcho, PhD., architekt a pamiatkar, vedúci Katedry teórie a dejín umenia, Fakulta umení TU Košice
Ing. arch. Martin Kusý, praktizujúci architekt, Bratislava
Ing. arch. Pavol Paňák, praktizujúci architekt, Bratislava
Ing. arch. Jan Sapák, ČR
Ing. arch. Miloš Solař, pamiatkar, pôsobí na NPÚ Praha, ČR
Mgr. Martin Strakoš, pamiatkar, pôsobí na NPÚ pracovisko Ostrava, ČR
prof. Ing. arch. Vladimír Šlapeta, DrSc., historik a teoretik architektúry, vedúci Ústavu teórie, FA VUT Brno, ČR
prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc., historik a teoretik architektúry, pôsobí na Ústave dejín umenia AV ČR a na Filozofickej fakulte UP Olomouc, ČR

Stanovisko k podpoře záchrany termálního koupaliště Zelená Žába v Trenčianskych Teplicích

Termální koupaliště Zelená Žába v Trenčianských lázních patrí mezi špičkové památky evropské moderní architektury a stále citované dílo proslulého brněnského architekta Bohuslava Fuchse. Zcela právem byla tato výjimečná stavba v roce 1994, jako jedna z prvních děl moderní architektury v území Slovenské republiky, zařazena do mezinárodního registru DOCOMOMO i pro své kvality vyhlášena Národní kulturní památkou Slovenské republiky.

Zúbožený, ostudný stav výjimečně hodnotné památky je alarmující, neboť hrozícíí zánik představuje riziko značných kulturních i ekonomických ztrát. Záchrana památky je podmíněna nejen funkční rehabilitací – pro kterou je bezesporu nutné soustředit značné finanční prostředky – ale souběžně, ruku v ruce, respektováním odborných kritérií, stanovených k tomu určenými orgánmi a institucemi (především požadavky příslušného Krajského památkového úřadu). Každá utilitární obnova, nerespektující odborné požadavky přináší zpravidla nejen kulturní ztráty, ale zároveň i snižuje ekonomickou hodnotu příslušné památky (banální, necitlivá obnova každé památky přetváří hodnotné dílo v obyčejnou stavbu, ztrátou autenticity dochází i k úbytku její atraktivity, přitažlivosti a tedy i k redukci její ekonomické hodnoty).

S ohledem k mimořádnému významu proslulé stavby a jejímu vážnému ohrožení vyjadřujeme plnou podporu „Stanovisku DOCOMOMO Slovakia ku konaniu spoločnosti Kúpele Zelená žaba a.s., investora obnovy letného kúpaliska Zelená žaba v Trenčianskych Tepliciach" z dubna 2014.

prof. Ing. arch. akad arch. V A C L A V   G I R S A
vedoucí Ústavu Památkové péče Fakulty architektury
České vysoké učení technické v Praze

KAMENNÉ NÁMESTIE V BRATISLAVE

Reagujem na článok prezidenta a viceprezidenta SAS, ktorý bol publikovaný v časopise Fórum architektúry č. 1/2014 pod titulom „K prestavbe Kamenného námestia v Bratislave". Prekvapením pre mňa bola už úvodná veta, že článok je súčasne „stanoviskom Spolku architektov Slovenska". Podľa obsahu je totiž možné konštatovať, že bolo napísané pod vplyvom privatizéra hotela Kyjev, a.s. Lordship. Nie je tajomstvom, že práve táto spoločnosť už desaťročie toto významné architektonické dielo devastuje a prostredie balkanizuje. Začiatok jej pôsobenia bol spojený s inštalovaním veľkoplošnej reklamy, ktorá narušila celosklený obvodový plášť. K jeho výmene nedošlo napriek tomu, že na susedných ministerských budovách bol po štyridsiatich rokoch namontovaný už dokonalejší výrobok.

Majiteľ hotela rieši problémy inak. V roku 2012 úmyselne rozbil 60 travertínových obkladových dosiek, za čo mu štátny stavebný dohľad mestskej časti Staré Mesto udelil finančnú pokutu a nariadil obnovu. Majiteľ však travertínové dosky nahradil omietnutým polystyrénom!

Tento neprofesionálny vzťah vyplýva z toho, že Lordship v Česku ani na Slovensku nepostavil a neprevádzkuje žiaden hotel. V bratislavskom prípade skončil prevádzku nielen odbytových stredísk ale aj lôžkovej časti hotela. Jeho negatívny vplyv postihol aj Špitálsku a Dunajskú ulicu. Pozemky prenajíma stánkarom, dezorganizovanej taxislužbe a herniam gamblerov. Prevádzku hotela v roku 2013 ukončil.

Ako je všeobecne známe, developerov s poctivým úmyslom by bolo u nás treba hľadať so sviečkou. V troskách sú už roky také skvosty architektúry ako domy od Fuchsa a Krejcara v Trenčianskych Tepliciach alebo prekrásna „Bezručka" od architektov Balán – Grossman v Bratislave.

Autori článku súčasne spochybňujú aj celú tvorivú a hodnotiacu reťaz architektonických súťaží a ocenení. Nepriamo tým spochybňujú aj vážnosť našich stavovských organizácií a našich nestorov Jurkoviča, Belluša či Kusého, ktorých mená nesú viaceré ocenenia. Že Cena Dušana Jurkoviča za realizované dielo je nadradená nad subjektívny názor funkcionára, potvrdil v Slovenskom rozhlase 17. 4. 2014 aj prezident SAS Ján Bahna v relácii „Pod pyramídou".

Ako sa v článku uvádza, doba je po päťdesiatich rokoch skutočne zrelá na to, aby sa odhalili príčiny, ktoré zabránili vytvoriť podmienky pre harmonický život centra. Tie určite nespočívajú v jeho prestavbe, ale v jeho **dobudovaní**. Navštívil som preto Archív hlavného mesta SR a prezrel som si obsah škatúľ s označením „mestské centrum". Zo siedmich projektových štúdií som vybral dve najcharakteristickejšie dokumentujúce danú problematiku.

Štúdia Dopravoprojektu z roku 1965 s označením **Kamenné námestie** potvrdila stavebné čiary nového komplexu, uličný profil hlavnej mestskej radiály, križovatku so šiestimi nástupnými perónmi pre električky a s desiatimi mimoúrovňovými vstupmi pre chodcov a návštevníkov multifunkčnej podzemnej haly.

Štúdia Terraprojektu z roku 1999 s označením **Revitalizácia Námestia SNP** predpokladala kombináciu stanice metra situovanej na úrovni –10 m s multifunkčnou podzemnou halou, obchodnou pasážou na úrovni –5 m a s desiatimi mimoúrovňovými vstupmi pre chodcov.

Z oboch týchto variantov jednoznačne vyplýva, že v dôsledku nerealizovaného dopravného a priestorového uzla v styku námestia SNP a Kamenného námestia nie je toto mestské centrum v roku 2014 komplexne doriešené. Nemôže ísť totiž len o doriešenie jedného námestia, žiada sa dobudovať obe v ich ťažisku formou multifunkčnej podzemnej haly so všetkými nadväznosťami.

Parkovacia garáž s kapacitou 500 áut musí byť tiež súčasťou komplexného projektu centra. Jej optimálne situovanie je na pozemku provizórnej kotolne s väzbami na Rajskú a Dunajskú ulicu.

Zaústenie hlavnej mestskej radiály – Špitálskej ulice – formou zeleného bulváru v dĺžke 300 metrov znamená potvrdenie koncepcie smerného územného plánu mesta zo šesťdesiatych rokov 20. storočia. Plne harmonizuje aj s dopravným uzlom mestského centra, v ktorom budú električky plniť ťažiskovú funkciu hromadnej dopravy na oboch stranách Dunaja.

Odporúčam preto prezidentovi SAS, aby aj náš skromný časopis Fórum architektúry poskytoval hlbší a pravdivejší obraz o problémoch slovenskej architektúry. Niektoré konštatovania, vyhlásené dokonca za stanovisko SAS, považujem síce za mylné, no naše spoločné úsilie o vyššiu kultúru vzťahov, hodnotenia i tvorby by to nemalo narušiť.

Na záver považujem za vhodné zopakovať slová o Kamennom námestí z článku „Unavená krása hotela Kyjev" od Ľubice Hustej, uverejnené v časopise Designum 1/2004: „Najväčšou stavebnou akciou 2. polovice 20. storočia bol na bratislavskom Kamennom námestí komplex obchodného domu Prior a hotel Kyjev. V centre mesta vtedy vznikla pozoruhodná architektúra, ktorá je považovaná v novodobých slovenských dejinách za jednu z najlepších. Pri týchto vynikajúcich stavbách nenechal architekt Matušík nič na náhodu. Je tu elegantná estetika moderny, logika priestorov, prepojenie exteriéru a interiéru, monomateriálnosť, premyslená prevádzka a pôsobivá rytmizácia v rôznych častiach stavby."

IVAN MATUŠÍK

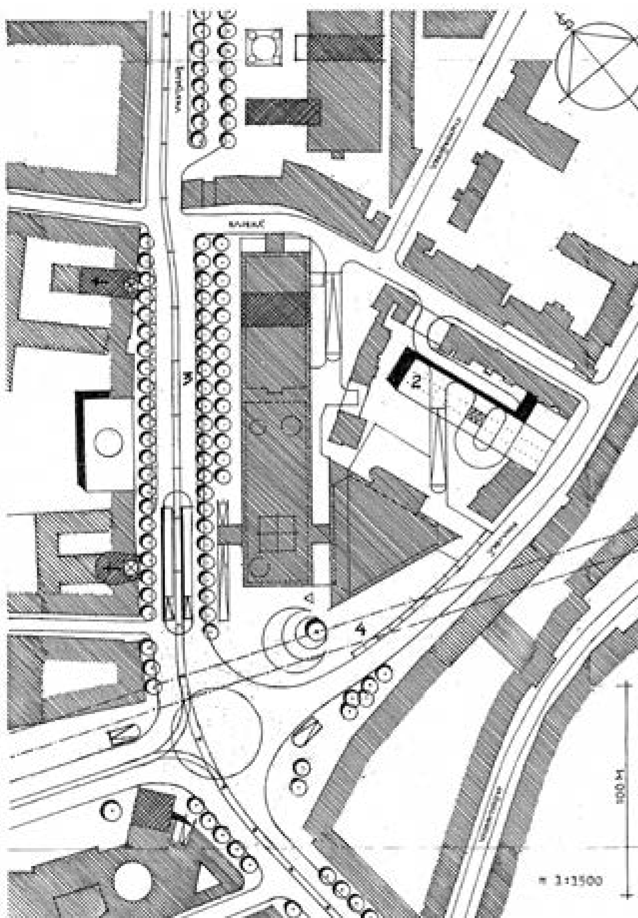
LEGENDA

±0 / -5 / -5 / -10 / -10 / -10

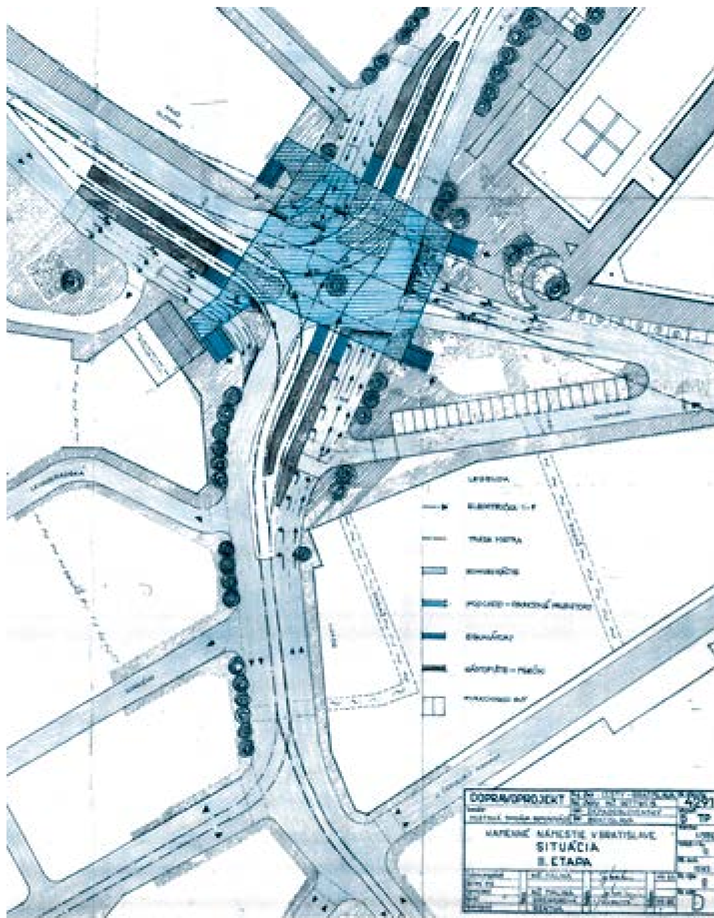
PARKOVACIE PLOCHY 1 130 M2
PRÍJAZDOVÉ KOMUNIKÁCIE 1 700 M2
OBCHODNÉ PRIESTORY 5 870 M2
PEŠIE RAMPY A SCHODISKÁ 390 M2
PEŠIE KOM. PLOCHY 4 620 M2
SÚSTREDENÉ INŽ. SIETE 1 625 M2
TECHNICKÉ PRIESTORY 1 210 M2
POHOT. SKLAD. PRIESTORY
SOCIÁLNE ZARIADENIA 105 M2
STANICA METRA 3250 M2
TUNEL METRA
FARVBAJA LEGENDA 2014

ÚVODNÁ ŠTÚDIA REALIZOVATEĽNOSTI PRE PROJEKT "REVITALIZÁCIA NÁMESTIA SNP" V BRATISLAVE
VARIANTNÉ TECHNICKÉ RIEŠENIE
PÔDORYS 1.PODZEMNÉHO PODLAŽIA A 2. PODLAŽIA
ZHOTOVITEĽ: TERRAPROJEKT a.s., Podunajská 24, 821 06 Bratislava
INVESTOR: MČ STARÉ MESTO DÁTUM: 06/99 M 1:750

Revitalizácia Námestia SNP – štúdia Terraprojektu z roku 1999

Kamenné námestie – situácia (Ivan Matušík)

Kamenné námestie – štúdia Dopravoprojektu z roku 1965

Pár poznámok k materiálu STEIN – HISTÓRIA

O zodpovednej činnosti jednej občianskej inciatívy

Na dni otvorených dverí pivovaru Stein, 2. februára tohto roku, rozdávali členovia združenia Klub ochrany technických pamiatok všetkým návštevníkom a zástupcom prítomných médií informáciu nazvanú Stein – história. Jej autormi sú Ing. arch. Vladimír Husák, CSc. a Ing. arch. Katarína Šimončičová. Rád by som k niektorým názorom a tvrdeniam autorov uviedol niekoľko zásadných pripomienok.

V spomínanon texte autori uvádzajú: „V medzivojnovom období výrazne poznamenali svojimi dielami rozvoj pivovaru Stein vynikajúci tvorcovia architektúry na Slovensku, ako Fridrich Weiwurm, Ignác Vécsei, ako aj Herbert Zrnovský."

Prví dvaja menovaní sa však na realizácii pivovaru nezúčastnili. Herbert Zrnovský je autorom kvasiarne – Spilky, ktorej realizačnú dokumentáciu vypracoval v bratislavskom Stavoprojekte v roku 1950; v roku 1955 bol už objekt v prevádzke.

Ani s nasledujúcim citátom to nie je také jednoznačné: „Pivovar Stein je ukážkový príklad dynamickej a progresívnej premeny areálu historizujúcej architektúry poslednej štvrtiny 19. storočia. Kontinuálne sa pretváral do podoby mimoriadne pôsobivého, elegantného priemyselného funkcionalistického súboru, ktorý vďaka svojej ekologicky nezávadnej výrobe našiel priaznivé podmienky pre svoj rozvoj aj v úplnom centre mesta."

Areál sa pretváral v etapách v rokoch 1872 –1939, neskôr v rokoch 1939 – 1948 a v podstate až do ukončenia činnosti pivovaru v roku 2007. Po bombardovaní Bratislavy išlo skôr o obnovu vo vojne značne poškodených objektov a v jeho ostatnom období je už nemožné hovoriť o „dynamickej a progresívnej premene". Kto ten areál videl pochopí aj nezmyselnosť tvrdenia o elegantnom priemyselnom funkcionalistickom súbore.

Spomínanú, určite „ekologicky nezávadnú výrobu" v centre mesta som zažil aj osobne. Ako návštevník dievčenského, v tom čase Belojanisovho internátu, som sladovým odórom „voňal" ešte aj na druhý deň; rovnakú skúsenosť by iste potvrdilo aj množstvo obyvateľov z okolia pivovaru. Ale to len na margo a s trochou nadsádzky.

Poznámku o centre mesta prejdem preto len s nemým obdivom. Bratislava má zrejme jedno z najväčších centier v Európe.

Ďalej sa možno dočítať: „Dodnes možno vidieť v zachovaných dielach vyspelej stavebnej kultúry pivovaru neopakovateľné prvky železobetónových konštrukcií / okrúhle ŽB stĺpy s hríbovými hlavicami s keramickým obkladom, jedinečná ŽB kupola kvasiarne, vežovitý objekt vodárensko – chladiarenskej nádrže, sústava nádherných s vynikajúcim denným osvetlením, ako aj v kovových priehradových ťahadlových konštrukciách zaujímavých prvkov, ktoré vytvoria výnimočné priestorové kreácie."

Domnievam sa, že text sa týka najmä budovy kvasiarne – Spilky, ktorá má hríbové hlavice, tie však v období realizácie objektu už neboli pozoruhodnou novinkou.

Dosť závažnej nepresnosti sa autori dopustili, keď v informácii uviedli: „Vrcholom a úplným unikátom je zachovalá historická technická pamiatka Sulzerova pec v gigantickom priestore haly s bočným a horným osvetlením."

V súčasnosti je z unikátnej Sulzerovej pece zachovaných už iba pár zvyškov. V ostatných rokoch bolo demontované a odvezené kompletné technologické zariadenie pivovaru a okolo roku 2010 mohli aktivisti čítať aj o páde neprispôsobivého občana pri krádeži časti medného opláštenia kopule kvasiarne, ktoré po pár týždňoch zmizlo kompletne.

„Osobnosti zo sféry stavebnej kultúry, akými boli Feiglerovci, Weinwurm, Véczei, Zrnovský a s nimi prítomná slávna stavebná firma, špecializujúca sa na železobetónové unikáty – Pittel a Brausewetter, patria k najvýznamnejším predstaviteľom tvorcov architektúry na Slovensku a ich diela znesú priame európske porovnanie."

Okrem menovaných stavebných firiem sa na rozvoji pivovaru Stein podieľal iba architekt Herbert Zrnovský, autor kvasiarne – Spilky.

„Aj z týchto hľadísk je tento mestský funkcionalistický areál z provenience potravinárskeho priemyslu v Bratislave a na Slovensku jedinečným a nenahraditeľným historickým a kultúrnym industriálnym dedičstvom."

A ďalej: „Stein dnes predstavuje dokonalú autentickú vývojovú kultúrnu výpoveď..." Iba laik môže bezvýhradne súhlasiť s obsahom citácie.

Dnes sa areál naozaj nachádza v centre mesta. Ako však využiť pozostatky priemyselného areálu? Ako dať územiu nový život? Ako ekonomicky a najmä zmysluplne v záujme rozvoja mesta využiť priestor a jestvujúce schátralé objekty? Čo sme schopní vytvoriť, zrealizovať a dlhodobo udržať? Ani náznak úvah tohto druhu v informácii nenájdete. Bez odpovedí na takéto a podobné otázky sa vyššie uvedený citát nachádza len v deklaratívnej rovine a bez nádeje na zachovanie skutočných kultúrnych hodnôt. Lebo kultúrne hodnoty minulosti žijú len ak sú včlenené do aktívneho kontextu so súčasnosťou.

Časti tohto materiálu si osvojili redaktori niektorých televízií, a tak sa „správne informácie" šírili ďalej. V jeho závere autori stanovujú konkrétne úlohy pre Pamiatkový úrad SR, samozrejme bez poznania výsledkov jeho práce.

Na dni otvorených dverí pivovaru Stein kolega Vlado, už zo stavbárskou prilbou na hlave, si povzdychol a povedal pre mňa pamätnú vetu, „tak a teraz to konečne uvidím." Potrebuje to komentár? Napokon došlo aj na Ministerstvo kultúry SR. V televíznom šote, ktorý sa venoval rozhodnutiu MK SR o uznaní výhrad investora budúcej výstavby na ploche bývalého areálu pivovaru Stein, ktorým za národnú kultúrnu pamiatku vyhlasuje budovu kvasiarne – Spilky a osud ostatných navrhovaných objektov ponecháva na riešenie investorovi, vyhlásil „takto to nenecháme, podávame podnet na Generálnu prokuratúru SR!" Že takéto konanie vychádza bez poznania skutočného stavu, občiansku iniciatívu nezaujíma.

PETER BRTKO
bývalý riaditeľ Štátneho ústavu pamiatkovej starostlivostia

Sarah Gatto a Adrian Weber: HAUS W + W

Wolfil, kantón Solothurn, Švajčiarsko
2012 – 2013

Je pre nás potešením, keď sa v zahraničí presadzujú už deti našich spolužiakov, emigrantov z čias Pražskej jari. Manželia Weberovci, známi na Slovensku svojimi sakrálnymi stavbami, majú dve deti, ktoré sa narodili a vyrástli už vo Švajčiarsku. Vyrastali v rodine architektov a aj oni sa dali na túto rodičovskú dráhu a vyštudovali architektúru. Staršia dcéra Niky absolvovala klasickú a prominentnú ETH v Zurichu. Adrián študoval na Bottovej Accademia di Architettura v Medrisiu. Počas štúdia absolvoval pobyty v Madride a Sydney. Diplomoval u Petra Zumthora. Niky pracuje na magistráte v Zurichu, Adrián vo vlastnom ateliéri – gatto.weber.architekten, ktorý projektoval dom W+W.

Dom sa nachádza na pomerne malom rovinatom pozemku na okraji dedinky Wolfil v kantone Solothurn, západne od Zurichu. Okolité pozemky sú ešte nezastavané, takže dom nebol determinovaný susednou zástavbou. Princípmi jeho tvorby bola abstrakcia geometrických foriem a jasné farebné akcenty. Architekti rozohrali harmonickú hru objemov a proporcií. Dom je výrazne geometrický založený na prelínaní dvoch kvadrátov 9,5 m x 9,5 m. Jeho rozmer je potom 19 metrov na dĺžku a 9,5 metra na šírku.

Architekti pracujú s jasnými minimalistickými formami, redukovanou farebnosťou a s priestorovými vtipmi, ktoré domu opticky pridávajú veľkorysosť. Od vstupu sa otvárajú fingované priestorové hry s čiastočným otvorením do poschodia. Druhý kvadrát je zastavaný obývacou izbou, na streche ktorej sa nachádza čiastočne prekrytá terasa. Táto tvorí spolu s veľkou vírivkou exteriérovú obytnú plochu otvorenú do okolitých polí. Dom je realizovaný v nízkoenergetickom štandarde so špičkovými technológiami. Steny a strop sú biele. Kovové časti čierne. Ako farebný akcent používajú citronovožltú farbu. Dom je charakteristickým príkladom súčasnej švajčiarskej architektúry s vysokým štandardom, minimalistickými formami, ale aj jemnou poéziou geometrických a priestorových vzťahov.

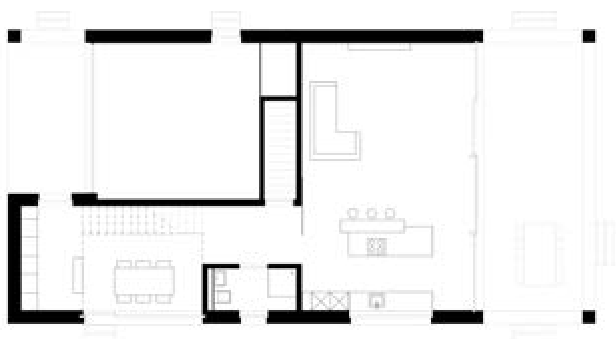
JÁN M. BAHNA

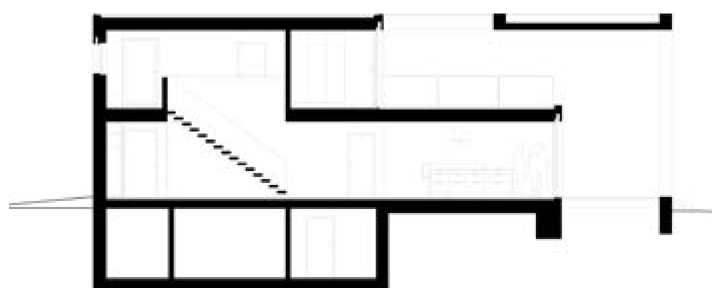
Foto: archív gatto.weber.architekten

TÝŽDEŇ URBANIZMU

Za amfiteáter aj Slovenku v Banskej Bystrici

Skupina banskobystrických študentov a študentiek sústredených v neformálnej skupine *ľudí spája(ť_je)umenie* a následne občianskom združení *za! amfiteáter* (artne.sk), od roku 2010 pravidelne upozorňovala na potrebu zachovať a revitalizovať chátrajúci amfiteáter v Banskej Bystrici. Premietala filmy na amfitéatri, pred amfiteátrom, zriadila tzv. Kino v bazéne, usporiadala niekoľko koncertov „Za! amfiteáter". S vedením mesta a verejnosťou laickou i odbornou komunikovala diskusiami a prednáškami, na konferenciách ale aj sprostredkovane cez médiá na lokálnej i celoštátnej úrovni. V prípade stáleho open air kultúrneho stánku – prírodného banskobystrického amfiteátru – sa totiž jedná o funkciu a fyzický kus mesta s jedinečným duchom, atmosférou, polohou, ponúkanou panorámou a potenciálom. Potvrdila to aj odozva verejnosti na aktivity občianskeho združenia.

Pôvodne plánované zaradenie amfiteátra na zoznam neupotrebiteľného majetku a následný odpredaj (jar 2013) v situácii, keď mesto Banská Bystrica vlastní už len minimum nehnuteľností určených kultúrnemu životu, resp. „záložných" území pre rozvoj mestotvorných funkcií v budúcnosti, by bolo skôr stratou než ziskom. Mesto už nevlastní napr. Dom kultúry (architekti J. Chrobák a K. Tisončík, 1961–1981) ani všetky tri pôvodné kiná. Tieto zariadenia v rukách nových majiteľov chátrajú.

Po tom, čo o.z. za!amfiteáter nezískalo od vedenia mesta dôveru v zámere revitalizovať a prevádzkovať banskobystrický amfiteáter, dokázalo aspoň vyburcovať mesto k vyhláseniu verejnej obchodnej súťaže s cieľom nájsť nájomcu a nového prevádzkovateľa kultúrneho stánku pod holým nebom. Do tejto súťaže sa prihlásil len jeden subjekt (Kolotoče s.r.o.), ktorý podmienky súťaže splnil. Momentálne sa pracuje na obojstranne vyhovujúcej zmluve o prenájme amfiteátra.

Amfiteáter a Slovenka

Banskobystrický amfiteáter započal svoju činnosť okolo roku 1955 a s menšími prestávkami fungoval vyše 50 rokov. Jeho pôvodná kapacita bola vďaka geomorfológii vrchu Graniar približne 20 000 návštevníkov, tá však po výstavbe rýchlostného obchvatu mesta klesla na cca. 5000 ľudí. Rozmer premietacej plochy, gigantických 30x15m však ostal pôvodný, dimenzovaný pre kapacitu dvadsaťtisíc divákov. Súčasná dopravná tepna nadnárodného významu R1 je severozápadným susedom amfiteátra. Jej akustický smog eliminovala betónová protihluková stena.

Na protiľahlej juhovýchodnej strane amfiteáter susedí cez ulicu s areálom Slovenka, textilným závodom fungujúcim od roku 1951. Už predtým slúžilo toto územie na výrobu vlny a súkna, no s príchodom veľkého štátneho podniku sa celý areál výrazne zmenil. Pôvodne výhradne výrobná štvrť s menšími objektami súkromnej výroby bola doplnená o vybavenosť pre zamestnancov a nové výrobné haly, z ktorých sa zachovali posledné tri troj–, resp. štvorpodlažné skelety. Tieto sú jednými z posledných reprezentantov priemyselných stavieb baťovského modulu u nás (arch. Miroslav Drofa). Nie sú pamiatkovo chránené. Areál je v priamej nadväznosti na Mestký park, Ekonomickú fakultu UMB a Pamiatkovú rezerváciu Banská Bystrica.

Toto historicky, spoločensky i urbanisticky dôležité územie s rozlohou 4,5 ha je v súčasnosti "vyčistené" a pripravené pre investičný zámer levickej spoločnosti Dituria a.s. na čele s Husnirizom Kukulim – polyfunkčné obchodné centrum s obchodnou plochou 13900m2, ktoré Komisia pre územný rozvoj mesta s Útvarom hlavného architekta mesta odsúhlasili v januári 2013.

Do týchto podmienok zakomponovalo občianske združenie za!amfiteáter svoju poslednú aktivitu – spoluprácu s Ústavom architektúry občianskych budov Fakulty architektúry STU v Bratislave a formuláciu architektonicko–urbanistického zadania Amfiteáter a Slovenka pre ateliérovú tvorbu druhého a piateho ročníka v letnom semestri 2014.

Zadanie pre študentov FA STU

Cieľom zadania semestrálnych ateliérových prác pre študentov FA STU v Bratislave je upozorniť banskobystrickú verejnosť, vedenie mesta ale i investorov na vysokú kvalitu lokalít amfiteátra a Slovenky –na ich významný, neopakovateľný a nenahraditeľný potenciál v mestotvornom procese – a následne vyvolať dialóg o tejto téme medzi odbornou i laickou verejnosťou, tretím sektorom, orgánmi samosprávy, akademickým prostredím a investormi. Poloha území Slovenky a amfiteátra v Centrálnej mestskej zóne, v susedstve Mestskej pamiatkovej rezervácie Banská Bystrica, a prítomnosť ostatných historických, sociologických, prírodných (riečka Bystrica), topografických a technických aspektov dáva tomuto územiu punc unikátnosti a nenahraditeľnosti. Jej neoptimálne dopravné riešenie, zastavanie a reurbanizovanie resp. využitie nevhodným spôsobom môže spôsobiť ťažko riešiteľnú alebo neriešiteľnú situáciu v časovom horizonte niekoľkých desaťročí a môže na seba nabaľovať ďalšie urbanistické problémy, ktoré rozvoju mesta neprospejú ani v dlhšom časovom období. Veríme, že odpoveď nezainteresovanej akademickej pôdy na komplikovanú, ale nesmierne zaujímavú otázku územia amfiteátra, Slovenky, prípadne Strieborného námestia, môže priniesť mestu Banská Bystrica svieži vietor do plachiet územného rozvoja.

Týždeň urbanizmu pre študentov i verejnosť

V dňoch 24. – 28. februára 2014 pripravilo o.z. za!amfiteáter študentský ideový workshop v Banskej Bytrici pre 15 študentov FA STU. Cieľom workshopu bolo sprostredkovať odborný a zrelý urbanistický a architektonický názor na danú lokalitu na základe terénneho výskumu a účasti osobností architektonického života v meste a vytvorenie jednotnej urbanistickej koncepcie pre následnú architektonickú prácu počas semestra. Zároveň bolo zámerom vyvolať diskusiu s verejnosťou a sfomulovať výzvu k spolupráci verejnosti, orgánov štátnej správy, investorov a občianskych iniciatív.

Počas celého týždňa bol pre študentov a študentky pripravený intenzívny program, ktorý otvorila v pondelok prednáška venovaná riešenému územiu, jeho histórii a priblíženiu aktivít občianskej iniciatívy.

Na druhý deň doobeda sa konala prechádzka mestom (urbanwalk) s odborným výkladom Štefana Moravčíka a Tomáša Sobotu, praktizujúcich banskobystrických architektov. V ten istý deň pokračovala sonda do histórie a štruktúry mesta na večerných prednáškach historičky architektúry Kláry Kubičkovej, dopravného inžiniera Jozefa Strečoka a Andrei Štulajterovej z Občianskej Cykloiniciatívy Banská Bystrica.

V stredu predstavil Tomáš Hanáček v Banskej Bystrici úspešný príklad systematickej spolupráce verejnosti, akademickej pôdy, lokálnych odborníkov a vedenia mesta, iniciatívu TRENČÍN si TY.

Vo štvrtok sa v Záhrade Beniczky – centre nezávislej kultúry, kde sa celé podujatie konalo – predstavil a prácu študentov ocenil aj Stanislav Lánik, majiteľ spoločnosti Kolotoče s.r.o., budúci nájomca amfiteátra. Počas celého dňa okrem architektov Moravčíka a Sobotu konzultovala aj návšteva z FA STU – Števo Polakovič, Danica Končeková a Alexander Schleicher.

Nahustený celotýždňový program vyvrcholil v piatok poobede v Stredoslovenskej galérii (SSG) vernisážou a prezentáciou študentských ideí, skíc a nápadov a práce Jakuba Havlíka, študenta VŠVU, ktorý sa workshopu zúčastnil externe z indického Ahmedabádu. Interaktívna výstava skončila v SSG 16. marca. Verejnosť tak mohla pripomienkovať a ovplyvniť kurz, ktorým sa budú mladí architekti a architektky uberať v práci v najbližších mesiacoch.

Spolupráca občianskeho združenia za!architektúru s Fakultou architektúry STU nekončí a v Banskej Bystrici sa už tešia na jún 2014, keď budú prezentované hotové ateliérové projekty s tematikou Amfiteáter a Slovenka.

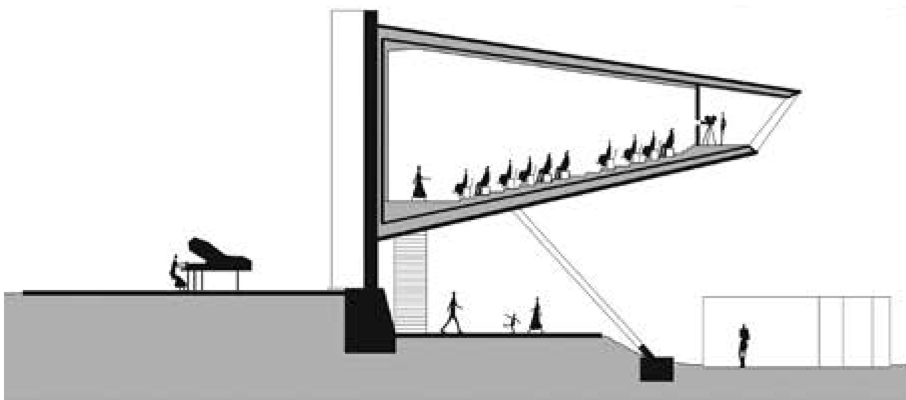
MARTIN FABIAN
TOMÁŠ RUŽIAK

Pri organizácii podujatia TÝŽDEŇ URBANIZMU – ZA! AMFITEÁTER za podporu ďakujeme predovšetkým:
Ing. arch Štefan Moravčík a Ing.arch. Tomáš Sobota
PhDr. Klára Kubičková, PhD., historička architektúry
Ing. Jozef Strečok, dopravný inžinier
Andrea Štulajterová, Občianska Cykloiniciatíva Banská Bystrica
Ing. arch. Tomáš Hanáček, Ústav urbanizmu FA STU, projekt „Trenčín si ty!"
Ing. arch. Štefan Polakovič, vedúci Ústavu architektúry občianskych budov FA STU
Ing. arch. Zuzana Čerešňová, PhD. FA STU Bratislava
Ing. arch. Danica Končeková, PhD., FA STU Bratislava
Ing. arch. Alexander Schleicher, PhD., FA STU Bratislava
Ing. arch. Jozef Veselovský

Podujatie finančne podporil Národný projekt KomPrax organizovaný IUVENTOU z Eúropskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Vzdelávanie a spoločnosťou Evonik Fermas s.r.o. Partnermi podujatia boli Záhrada –centrum nezávislej kultúry Banská Bystrica a Stredoslovenská Galéria Banská Bystrica.

Jakub Havlík (KAT VŠVU Bratislava, CEPT Ahmedabád, India) – Kino za amfiteátrom

Výstava Cechu architektov

Budova novej univerzitnej knižnice Katolíckej univerzity v Ružomberku sa stala miestom výstavy ružomberských architektov. Cech architektov je regionálne združenie Spolku architektov Slovenska založené v roku 2009. Názov si vybrali ako odkaz na voľakedajšiu tradíciu cechov, ktoré si strážili kvalitu svojho remesla a medzi členmi fungoval princíp vzájomnej súdržnosti a solidarity. Základom bolo tiež presvedčenie, že schopnosť vystupovať v dôležitých otázkach spoločne sa nevylučuje s konkurencieschopnosťou. Je to významný impulz aj pre ostatných architektov.

Samotná výstava predstavuje 33 panelov, graficky veľmi dobre upravených, každý venovaný jednému autorovi alebo autorskému kolektívu. Nachádzame tu mnohé známe a ocenené diela aj známe mená, no aj mnohých mladých.

P. Abonyi, M. Bišťan, manželia Gočovci, R. Weidlich, S. Šutvaj, J. Hyravý a diela ocenené v rôznych súťažiach, ako napr. kostol v Lomnej, Hotel pod Rozsutcom, či administratívna budova v Spišskej Tepličke, sú tu rodinné domy veľmi dobrej kvality, kostoly, administratívne budovy, bytové domy, obchodné, športové aj dopravné stavby. Prekvapuje aj neprekvapuje, že tu nie sú všetci ružomberskí architekti. Komercia nie je mierkou úspešnosti a kvality, pravidlá profesnej etiky nie sú schopní rešpektovať všetci. Prezentovať svoje dielo na verejnej výstave je dnes nielen vecou odvahy ale aj čistého svedomia.

Vernisáž pred skutočne početnými návštevníkmi za prítomnosti primátora mesta Jána Pavlíka a oboch viceprimátorov bola obohatená aj pozoruhodným kultúrnym programom (Peter Machajdík, Rastislav Adamko, Zuzana Záhradníková, Miriam Žiarna).

Ružomberským kolegom je treba poblahoželať k úspešnej výstave a zažela̍ť, aby o päť rokov urobili podobnú.

ŠTEFAN ŠLACHTA

DOBRÚ NOC, Fakulta architektúry

Chodbami sa krok–sun–krokom presúvajú stovky mladých ľudí, architektov, nadšencov architektúry. Ukazujú, obzerajú, preliezajú pomedzi plagáty zavesené na šnúrach kolíčkami na bielizeň. Komentujú, diskutujú. Porovnávajú. Fakulta architektúry sa takto dva razy v roku otvára pre verejnosť, vychvaľuje sa a ukazuje sa v žiare reflektorov. Počas Noci architektúry vyzerá, vyparádená a nasvietená, príťažlivo. Žije. Aký rozdiel oproti všedným dňom!

Noc architektúry i tento rok predviedla to najlepšie, čo sa z prác študentov dalo ukázať. Výsledky ateliérov všetkých ročníkov viseli na stenách a stáli na stoloch ticho komentujúc uplynulý semester. Je otázne, nakoľko slabý hlások vizualizácií bombastických projektov oslovil tú naozajstnú nearchitektonickú spoločnosť, ktorá sa dala zlákať na fakultu slovami obohranými – otvorenie sa verejnosti. Návštevníci mimo množiny architektov a dizajnérov len slepo blúdili pomedzi stovky farebných obrázkov bez popisov zadaní, komentáru či len krátkeho výpočtu pre a proti. Podstata, prierez výsledkov štúdia za ostatný semester, zostala ale zachovaná. Februárová Noc sa totiž po viacerých tematických ročníkoch vrátila k základnej myšlienke: prezentovať a inšpirovať. Back to basics, znel jej oficiálny podtitul. Pokým sprievodný program a party v škole zvládajú každý semester organizátori lepšie a lepšie, to basic – teda základná myšlienka prezentácie prác – ostáva bez nápadu a zlepšení rovnaká, pre ľudí mimo školy len ťažko uchopiteľná.

Medzi stovkami spolužiakov a architektov, ktorí sa v škole zhromaždili, sŕkali pivo i viacerí nearchitekti. Na Noc architektúry prišli s reálnym záujmom prezrieť si práce a školu. Väčšina z nich sa však v tónach vizuálnych informácií na stovkách plagátov bez vysvetlenia len strácala a obsadila skôr miesta na prístupnejších diskusiách a prezentáciách. Študentským projektom náleží na tomto podujatí malá pozornosť, no veľká plocha. Asi je to tak v poriadku, no rozsah sa môže zdať unavujúci tým, pre ktorých sa otvárame, či týmto spôsobom skôr len pomaly odzipsovávame. Snáď len prezentácia diel študentov pre súťaž v Durbane, práce dizajnérov a možno ešte nápady pre Starú tržnicu predstavovali viditeľne ucelené a pripravené expozície s hlavou a pätou.

Deficit slov a vysvetlení na Noci architektúry vyvažovala preplnená stosedemnástka. Miestnosť na prvom poschodí praskala vo švíkoch, mnoho ľudí si miesto obchôdzky projektov vybralo radšej sprievodný program. A bolo sa na čo pozerať.

Premiérovo sa na Noci architektúry objavilo slovenské vydanie videomagazínu Mies.sk. Vďaka Adamovi Gajdošovi rozšíril projekt svoje pôsobenie po Viedni a Manchestri, kde ho natáčali študenti architektúry, aj do Bratislavy. Ako prví hostia sa v ňom objavili toito architekti, Peter Szalay a bratislavskí nebojácni Erasmus študenti so svojimi skúsenosťami. Úspech zožali tradične aj 15–minútovky, formát zložený z krátkych prezentácií, tento raz v zastúpení: Mobilné záhrady Sasinkova, iniciatíva Pre Starú tržnicu, Galéria Horský park a kunsthalle Žilina. Predstavila sa i TU Viedeň v zastúpení Dany Markovej. To už sa ale v aule začínal skvelo urobený dokument o jesennom projekte exteriérového pavilónu 1x1, ktorý natočil študent Fakulty architektúry Igor Machata.

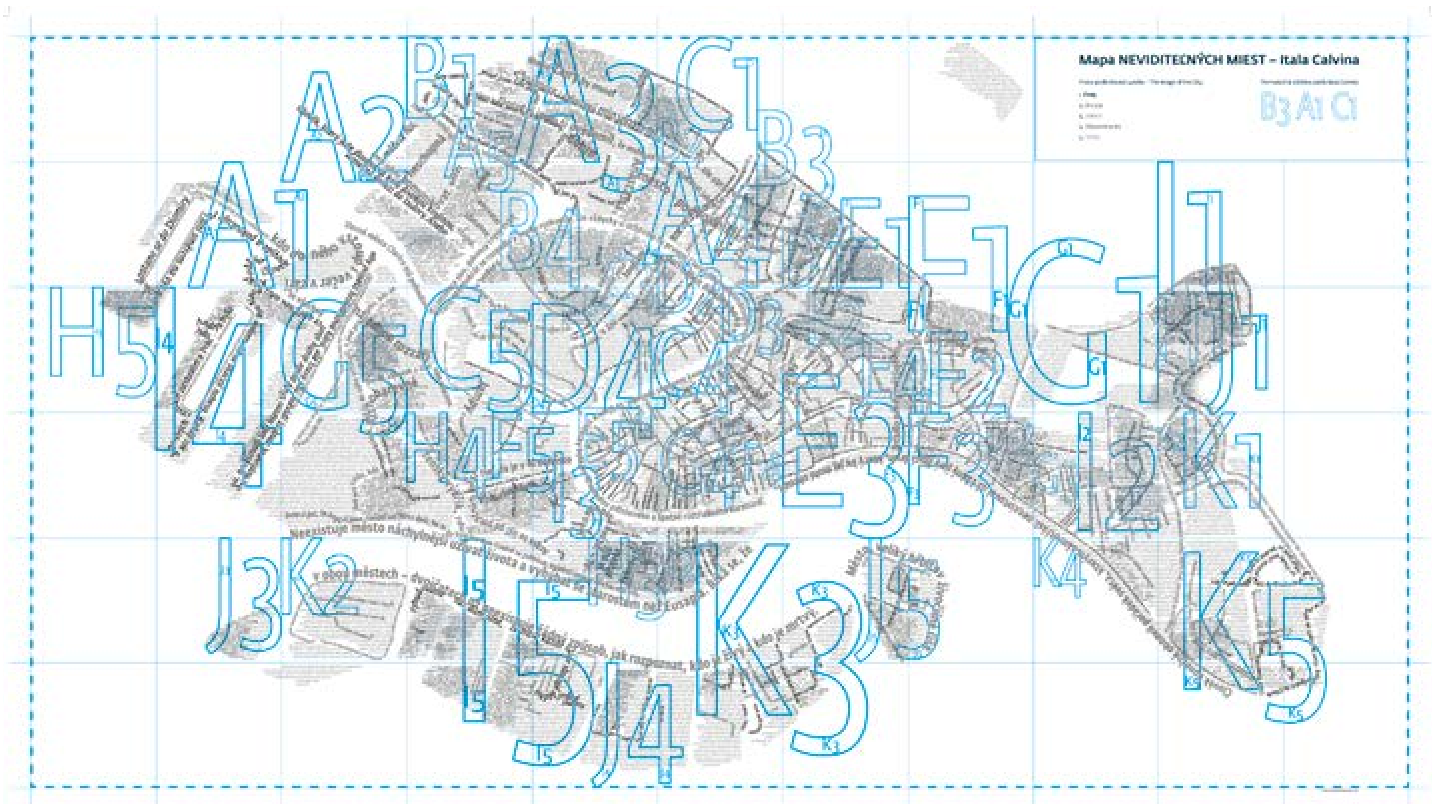
Potlesk na konci premietania uvítal hneď aj ďalších prominentných hostí: Skočeka, Skočeka a Skočeka. Dedo, otec a syn, architekti troch generácií prijali pozvanie na Noc architektúry a diskusia s nimi bola zlatým klincom programu. Trojčlennú zostavu vyspovedala v aule za účasti desiatok prítomných Katka Boháčová. Architekti prezradili mnohé zo školského, profesného i osobného života. Najväčšiu pozornosť venovali študenti najmä príbehom starého pána Skočeka o fungovaní fakulty pred viac ako polstoročím a jeho poznámke o tom, že pedagógovia často zabúdajú, že na konzultáciách pred nimi sedia dospelí ľudia s názorom a takýto rozhovor by mal byť skôr kolegiálny. Študentom tiež odkázal vážiť si slobodu vo svojej tvorbe.Diskutovalo sa, oddychovalo a stretávalo. Ale aj spomínalo. Ako ukázal i rozhovor so Skočekovcami, Fakulta architektúry v Bratislave je škola s dlhou históriou, má sa čím pýšiť. Hľadieť dopredu k zmenám jej však náleží rovnako, ak nie viac.

LÍVIA GAŽOVÁ
Foto: Martin Šveda

URBO KUNE VIEDEŇ

Transkripcia Neviditeľných miest

URBO KUNE – hlavné mesto Spojených štátov európskych, kultúrne centrum Európy – je medzinárodný projekt , ktorý predstavuje pohľad na architektúru a urbanizmus súčasného mesta cez prizmu architektúry, dizajnu, hudby a ďalších médií. Na tomto celostnom multimediálnom pohľade sa sa podieľajú umelci, dizajnéri, architekti a teoretici z Rakúska, Slovenska, Čiech a postupne i ďalších krajín Európy. Organizátormi sú Forum experimentelle Architektur Wien a Klangforum Wien.

Po zaznení manifestu vo viacerých jazykoch otvoril Jan Tabor, autor projektu, druhú časť projektu URBO KUNE, ktorá sa konala 9. apríla 2014 vo Viedni. Medzi ďalšími autormi zo zahraničia a zo 1Slovenska (Peter Hájek, Mats Gustafsson, Felix Krebs, Martin Zaiček...) som prezentovala svoj projekt Neviditeľné mestá. Jeho prvou časťou je mapový záznam – transkripcia slávneho diela Itala Calvina Neviditeľné mestá do mapy. Nadväzujúca druhá časť je transkripcia mapy do hudobnej notácie.

Analýza textu ako predpoklad metódy

Calvinov text je mapou, ktorú zatiaľ nevieme čítať. Je labyrintom, jeho štruktúra je neusporiadaná. Určitý variabilný poriadok dodáva schéma s možnosťou nového preusporiadania – delenie na oddiely s pohyblivou štruktúrou usporiadania jednotlivých textov, ktorá je vedená autorovou permutačnou schémou. Zatriedenie miest pod názvy, odkaz na utopické projekty, medzi nimi Baconova Nová Atlantída (v Calvinom texte) s ospevovaným Šalamunovým domom – encyklopedickým múzeom, nás odkazuje na renesančnú encyklopédiu, pomocou ktorej môže definovať prvky mapy. Encyklopédia je kľúčom pre orientáciu v Calvinovej mape. Ak by to tak bolo, Calvino by v príbehoch zadefinovával a pomocou zadefinovaného by nás viedol k poznaniu – čo je vlastne podstatou renesančnej encyklopédie. Čo je mimo encyklopédiu sú vzťahy, ktoré Calvino rieši pomocou ním vytvorenej kombinatorickej schémy. Je však možné, že si zobral za podklad schému súčasnej „hypertextovej“, alebo rizomálnej encyklopédie, potom by tieto vzťahy boli jej súčasťou.

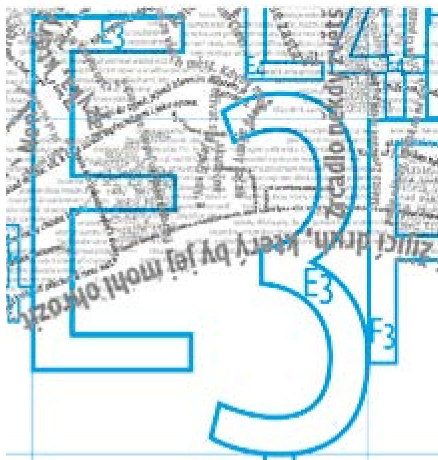
Deleuze s Guattarim spája rhizom (1) s mapou, pričom mapa je opakom odtlačku, je experimentovaním ovplyvňujúcim realitu. Mapa nereprodukuje nevedomie do seba uzavreté, ale ho konštruuje. Sama je časťou rhizomu, je rozložiteľná, schopná neustálych modifikácii, vytvorená indivíduom, skupinou, či spoločenským zoskupením. Môže byť umeleckým dielom, politická, alebo aj meditačná… Je rhizomálna, preto umožňuje niekoľkonásobné vstupy.

Mentálna mapa

Kevin Lynch vypracoval metódu s hodnotiacim kritériom nazvaným „imageability“ mesta, pomocou štúdia mentálneho obrazu mesta. Je to posudzovanie z hľadiska image mesta. Image vytvárajú prvky, ktoré sú vnímané ľuďmi. Pre Lynchovu prácu sú najdôležitejšie všeobecné obrazy, t. j. zovšeobecnené predstavy, zapamätateľné prvky – vytvárajúce mentálny obraz mesta. Takéto prvky sú podstatné aj pre charakteristiky miest v „Calvinovych Neviditeľných mestách“. Pomocou nich si môžeme živo predstaviť popisované miesta. Sú opornými bodmi orientácie v texte, rovnako ako orientácie v reálnom meste. Lynch tieto prvky delí do kategórií: cesty, okraje, uzly, oblasti a významné prvky, ktoré fungujú vo vzťahu s ostatnými a v náväznosti na sled udalostí, ktoré sa odohrali.

Pomocou štúdie mentálneho obrazu sa prvky mesta dajú rozoznávať a komponovať do spojitých konfigurácií, ktoré sa dajú graficky zaznačiť. (2) Ideálne mesto by malo ideálny mentálny obraz. Pokus vytvoriť také mestá je zaznamenaný v projektoch utopických miest.

Mojou ambíciou nebolo vytvoriť ideálny mentálny obraz „Calvinových miest“, iba ho zaznamenať. Výsledkom je transkripcia do podoby rhizomatického textu, ktorý má formu mapy. Text použitý na tvorbu mapy je doslovným Calvinovým textom popisu miest. Používam font Petra Biľaka – Fedra, ktorého rezy, spolu s odstupňovanou veľkosťou a hexachromatickou farebnosťou, aplikujem na diagramatické členenie textu, vychádzajúce z princípu štrukturovania vizibility miest do piatich bodov, popisovaného Kevinom Lynchom v The Image of the City. Rovnakým princípom štrukturujem Calvinov text,

ktorý aplikujem pomocou Permutačnej schémy do odpovedajúcich vizibilných prvkov nájdených na mape Benátok – tým text topograficky umiestňujem. Takto vzniká mapa, ktorá sa stáva východiskom ďalšej transkripcie, ktorou chcem obsiahnuť priestor. Vzniká hudba, ktorej podkladom je notácia mapy. Takáto notácia je potom „spriestornená“ zvukovou interpretáciou Dušana Kozáka.

Notácia vychádzajúca z mapy

K skúmaniu vyberám jeden grid mapy. Alfanumerický kód sa stáva kódom notácie. Typografický obraz rozkladám do vrstiev na jednotlivé písmená. Používam základné fonetické princípy a delím hlásky na samohlásky a spoluhlásky, pričom hlásky „l“ a „r“ priraďujem k samohláskam, pretože ak stoja medzi ďalšími spoluhláskami (príklad – krt), preberajú funkciu samohlások. Fonetické princípy hlások sú v rôznych jazykoch a ich dialektoch rôzne. Preto hľadám spoločný základ európskeho jazyka, ktorý bude čitateľný. Je ním 25 písmen abecedy bez diakritiky a bez spojených hlások vyvárajúcich ďalšie alternatívy ako je ch, dz, ia... Vyslovovanie hlások je v rôznych jazykoch tiež rozličné. Tento problém riešim unifikáciou – nachádzam spoločný jazyk – tón. Tón je v prezentovanej fáze projektu tvorený ľudským hlasom. Jednotlivé hlásky naspieval osemčlenný zbor pod vedením Stanislava Gricha. Rovnako je členený kód pozostávajúci z 8 písmen s funkciou samohlások tvoriacich zvuk v oktáve tvoriaci charakterový zvuk. Spoluhlásky a ďalšie písmená (16 poltónov) tvoria šum – priestor, kde je umiestnený zvuk. Zostávajúce písmeno X je reprezentáciou totálneho ruchu. Interpretácia takejto notácie je založená na princípe flašinetu. Jej čítanie je čítaním „po riadkoch“ z hora nadol, pričom štvorec mapy funguje na princípe rozloženého valca flašinetu. Hrebeňom – hracou časťou flašinetu je stupnica 24 naspievaných hlasov členených po 8 tónoch a zvyšných poltónoch + jeden absolútny ruch. Zvuk je vytváraný voľbou štvorca gridu mapy. Rýchlosť prehratia jednotlivých „štvorcov“ je ovplyvnená rýchlosťou „točenia kľuky“, obdobne ako pri flašinete. Princíp hrebeňa flašinetu nahradí snímač kódov.

Digitalizáciou vzniká nástroj, pomocou ktorého množstvo kombinácií (permutácií) v notácii mapy dávajú charakter zvuku. Vďaka digitalizácii vzniká systém, ktorým môže byť zhudobnená akákoľvek textovo–mapová partitúra.

ANDREA GOGOVÁ

(1) Rhizom je rozbitím lineárneho, cyklického, je mnohé.
Gilles Deleuze & Félix Guattari, Les Éditions de Minuit, 1980, Herrmann & synové, Praha 2010
(2) Lynch, Kevin. Obraz města – The Image of the City, in: Image prostředí, BOVA POLYGON, Praha 2004

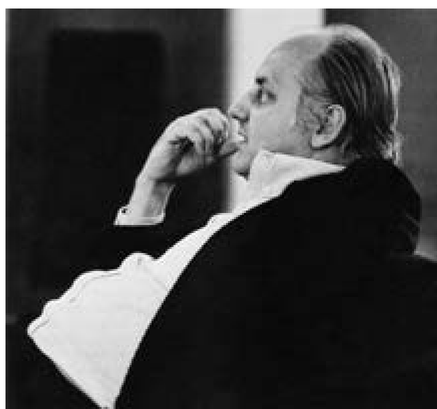
LEGENDÁRNY HANS HOLLEIN zanechal svetu významné dielo

Len nedávno som písal spomienky na našich priateľov architektov, ktorý nás opustili do večnosti a je tu ďalšia morová rana. Svet stratil osobnosť, ktorá sa preslávila svojou tézou „všetko je architektúra“. Už 30. marca, v deň svojich osemdesiatych narodenín, sa nemohol zúčastniť na oslavách jubilea pre zápaľ pľúc. A teraz prišla správa, že 24. 4. 2014 umrel Hansi Hollein, geniálny architekt a svojrázna osobnosť so žltou kravatou a ružovým svetrom.

Hollein sa narodil vo Viedni. Patril k legendárnej skupine absolventov viedenskej akadémie, školy profesora Holzmeistra „Sechs von Schillerplatz“, ktorá sa významne pričinila o vyvedenie rakúskej architektúry z povojnovej krízy.

Hansi po skončení školy pracoval tri roky vo Švédsku. Potom dva roky na I. I. T. a v Berkley v USA. Praxoval v rôznych ateliéroch v Rakúsku. Popri tom rozvíjal svoje utopické projekty, ktoré prezentoval na prednáškach a výstave so sochárom Walterom Pichlerom. Dostal pozvanie na rok prednášať v St. Louis na Washingtonskej univerzite. Po návrate do Viedne si založil ateliér a v roku 1965 realizoval legendárny obchod so sviečkami „Reti“ na Graben. Tento mu priniesol prvé svetové uznanie v roku 1966, Reynoldsovu cenu od AIA. Obchodík obletel celý svet. Nebohý Peter Vaďura zo SIALu priniesol už vtedy v Architektúre ČSR dôkladnú analýzu projektu. V tých rokoch sa začali otvárať hranice, takže v roku 1966 som uvidel tento čarovný obchodík na vlastné oči. Po úspechoch Reti prišli ďalšie butiky. Pokračovali múzeá, inštalácie výstav, Bienále v Benátkach.

Hollein bol redaktorom legendárneho časopisu BAU. Od roku 1967 bol profesorom na Akadémii výtvarných umení v Düseldorfe. Pôsobil aj na iných svetových školách ako hosťujúci profesor. Od roku 1975 viedol na Hochschule für angewandte Kunst majstrovský ateliér.

Hans Hollein (30. 3. 1934 – 24. 4. 2014)

Boutique Christa Metek vo Viedni (1967)

Múzeum Abteiberg Monchengladbach (1972 – 1982)

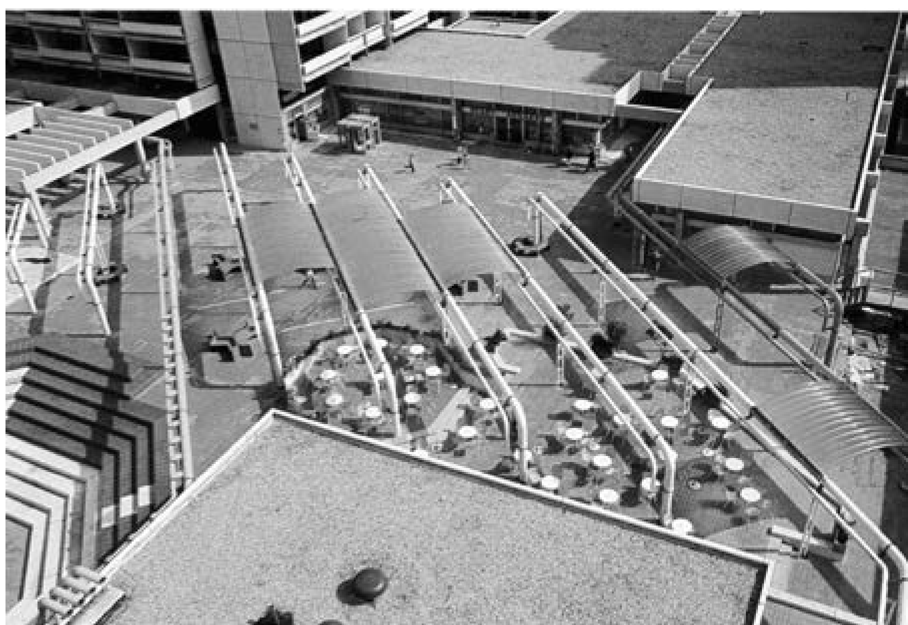
Hollein vstúpil na architektonickú scénu v časoch, keď sa formovala „tretia generácia“ kritizujúca ešte vtedy vládnúci internacionálny štýl. Osobne sa už vtedy zúčastňoval stretnutí slávneho „Team 10“. Jeho téza „Všetko je architektúra“ povyšuje architektúru na matku umenia, ktorá obsahuje urbanizmus, krajinu, múzeá, administratívu, galérie, obytné domy, obchody, interiéry, design i voľné umenie. Všetko okolo nás je predmetom záujmu architekta. Postupný odklon od high–tech ideálov strojovej estetiky a návrat ku kultúrno–historickému prostrediu postupne viedol Holleina k postmodernému prúdu. Pritzkerovu cenu za architektúru dostal v roku 1985. Bol exportnou značkou Rakúska.

JÁN M. BAHNA

Foto: A+U Publishing

Legendárny obchod so sviečkami Retti vo Viedni (1965)

Media Line – orientačný systém v olympijskej dedine v Mníchove (1972)

VÍNO A ARCHITEKTÚRA v strednej Európe

design factory
23. 4. – 18. 5. 2014

Po úspechu výstavy v Galérii Jaroslava Fragnera v Prahe a jej reinštalácii v Múzeu architektúry vo Wroclavi zakotvila výstava „Víno a architektúra v strednej Európe“ v Bratislave v design factory. V Prahe bola vernisáž spojená aj s medzinárodným sympóziom o vzťahoch a kultivovaní architektúry vinárstiev. Aj v Bratislave sa vernisáž začala krátkymi prednáškami. Hlavný kurátor Dan Merta predstavil situáciu vo svete. Architekt O. Gerner z Viedne predstavil významné realizácie ich ateliéru v Rakúsku. Autor tohto článku prezentoval situáciu vo vinárstvach na Slovensku.

Naša účasť patrí medzi významnejšiu časť 38–člennej kolekcie vinárstiev. Začína to Karpatskou perlou, ktorá postupnou prestavbou a rekonštrukciou bývalých objektov Nupod vytvorila dôstojný areál zážitkového vinárstva. Ďalší stupeň vo výstavbe vinárstiev prinieslo Elesko s inovatívnymi technológiami, súčasnou architektúrou komponovanou v krajine a komplexnou kultúrno–spoločenskou a gastronomickou ponukou. Terra Parná obnovila tradície Hečkovho „Červeného vína“ v Suchej nad Parnou. Vinárstvo Sanvin pri Veľkom Mederi vyrástlo na podunajskej nížine podľa projektu renomovaných rakúskych architektov „Proppeller Z“.

Esterházy, Rakúsko

Hlavný kurátor výstavy Dan Merta (vpravo) a Ladislav Šebo z Karpatskej Perly

Elesko. Symbol

Vinárstvo Sanvin v Okoči od rakúskeho architektonického štúdia Propeller Z.

Súčasťou vernisáže je vždy degustácia vzoriek. Každý z našich zástupcov prezentoval aj svoje ocenené vína. V Karpatskej perle sme sa nemohli dopiť neskutočne dobrého Müllera. Sanvin ponúkal Rýnsky rizling čerstvo ovenčený veľkou zlatou medailou z Rochesteru a salónnu Frankovku. Sérii Elesko kraľoval lahodný Pinot Gris s Dunajom a Terra Parná tromfovala okrem iných bielym Portugalom.

Putovnú výstavu pripravila pražská Galéria Jaroslava Fragnera. Na príkladoch vinárstiev, ktoré sa aktívne podieľali na príprave, predstavila situáciu v architektúre vinárstiev v krajinách nášho európskeho regiónu. Koncom deväťdesiatych rokov sa zmena koncepcie v pestovaní, výrobe a marketingu vína dotkli aj vinorodých krajín strednej Európy. Hranica prezentovaného regiónu sa zhruba zhoduje s bývalou rakúsko–uhorskou monarchiou. Jadro vinárstiev a výstavy tvorí Rakúsko. Na južnej hranici leží Slovinsko a Južné Tirolsko. Na východe je to Maďarsko. Na západe sme do regiónu pribrali ešte Sasko. Samozrejme, že sú tu predstavené aj výbery z Moravy a Slovenska.

Najreprezentatívnejší výber z 38 účastníkov poskytli rakúski partneri. Tu od deväťdesiatych rokov prebiehal vo vinárstvach stavebný boom. Kvalitnou architektúrou sú zastúpené Slovinsko a Južné Tirolsko. Aj v Maďarsku vzniklo v poslednom desaťročí viacero významných vinárstiev. Veľa zahraničných investorov tu investuje. Sasko je zastúpené regiónom z Polabia. Morava ako reprezentant Českej republiky prezentuje štyri vinárstva. Na Slovensku vznikli v posledných rokoch viaceré významné vinárstva, ktoré sú dokladom kultivovania domácich vinárov aj záujmu zahraničných investorov o náš terroir. Na výstave nás reprezentujú vinárstva ocenené Cenou Spolku architektov Slovenska za architektúru a corporate design. Súčasne môžeme konštatovať aj zvyšovanie úrovne etikiet i kultúry designu fliaš na Slovensku, ktoré sa hodnotia v rámci súťaže „Superbum“.

Výstava je koncipovaná ako putovná. Aj v Bratislave bola inštalovaná podobným princípom ako v Prahe, so zavesenými fľašami. Po Prahe nasledovala Wroclav a Bratislava. Trasa pokračuje do Budapešti, Neusiedlu a Merana, a možno ešte do Mariboru. K výstave vyšiel 200–stranový anglicko–nemecký katalóg s českou vložkou. Autor tohto príspevku bol spolupracovníkom galérie a odborným poradcom a napísal jeden z úvodných článkov.

Slovensko sa teraz chce sústrediť na dôstojnú prezentáciu našich vinárstiev i vín v Budapešti i Neusiedli, pretože napriek zvyšujúcej sa kvalite je naše víno a architektúra ešte málo známa za hranicami.

JÁN M. BAHNA
Foto: autor

Vinárstvo Dubovský Grančič, Svätý Jur

Scheiblhofer, Rakúsko

MONGOLSKO

Jedna z posledných krajín, ktorej skúmanie je dobrodružstvom

Po expedícii v Tibete, v púšti Atacama v Južnej Amerike, v Centrálnej Sahare – Tassílii a Hogare, neobišla som ani mongolskú púšť Gobi. Obdivujem panenské rozľahlé a mnohotvárne púštne plochy, na ktorých slnko je výtvarníkom a pomocou tieňov mračien zvýrazňuje bizarné tvary púšte, jej farebnosť.

Púšte

Každá púšť má svoje špecifiká. Neopakovateľnú krásu južnej časti Tibetskej náhornej plošiny v priemernej výške 4600 m n.m. ohraničuje z južnej strany hranica zasnežených sedem–osem tisícoviek himalájskych štítov. Púšť Atacama s bielymi plochami vyschnutých soľných jazier so šesťtisícovými vulkánmi na horizonte je druhou najvyššou svetovou náhornou plošinou vo výške 4200 m n. m. Centrálna Sahara – Hoggar sú mimoriadne bizarné hory vulkanického pôvodu, akoby mesačná krajina v priemernej výške 1600 m n. m. Vystúpila som i na najvyšší vrchol Tahat vysoký 2997 m. Tassília je pieskovcová náhorná plošina rozbrázdená kaňonmi a úžasnými maľbami pravekého človeka, fantastický svet skalných veží. Púšte sú bez akejkoľvek vizuálnej prekážky spôsobenej ľudskou civilizáciou. To je jeden z hlavných dôvodov, prečo tu skutočne nájdem duševný oddych – nemusím uvažovať z pozície architekta prečo a kde sa stala chyba.

V okrajových častiach púští sa nachádzajú obydlia domorodcov, prevažne jednopodlažné stavby tvarom nerušiace krajinu, vytvorené z domácich dostupných prírodných materiálov. V Tibete, kde je nedostatok dreva sú s plochými strechami. Na okraji púšte Atacama sú nízke domčeky so šikmými strechami zoskupenými okolo centrálneho dvora. Pri tomto nemôžem nespomenúť príchod do hlavného administratívneho mesta Bolívie La Paz (1,25 milióna obyvateľov). Osadené je v rokline vo výške 3600 m. Prichádzajúc z čílskej púšte Atacama z výšky cca 4100 m toto najvyššie položené hlavné mesto na svete je pozorovateľné z nadhľadu. Na strmých svahoch sú situované prevažne štvorpodlažné obytné domy s plochými strechami s fasádou z červenej tehly. Nikde nevyčnieva výšková stavba, tieto sú koncentrované len na dne rokliny v centrálnej zóne mesta. Dômyselne je vybudovaná cestná sieť s úvraťovou železnicou.

Ale nielen La Paz, ale i ďalšie hlavné mestá Južnej Ameriky využívajú a rešpektujú krásu prírody okolitej krajiny, napríklad Quito v Ekvádore, Bogota v Kolumbii, Buenos Aires v Argentíne, Cuzco, Rio... Keď som uvidela tieto úžasne urbanisticky a architektonicky riešené mestá, pocítila som veľké znepokojenie z nášho urbanisticky narušeného hlavného mesta. Bratislava je pomerne malé mesto, mala predpoklady byť jedným z najkrajších miest pre jeho úžasnú polohu pri Dunaji, na upätí Malých Karpát...

Mongolsko

Mongolsko, krajina, kde sme zažili nádherné pocity voľnosti, ktorá je absolútne špecifická tvárnosťou a bohatstvom prírody, kultúrou ľudí, históriou. Krajina chánov, dinosaurov. Krajina, kde ľudia žijú v neuveriteľnej harmónii s málo osídlenou prírodou, na rozlohe 1 564 116 km^2 s hustotou zaľudnenia 1,9 obyvateľa/km^2. Mongolsko je republika, má 21 provincií a samosprávne územie hlavného mesta. Na území žije 2,996 mil. obyvateľov, z toho v hlavnom meste Ulanbátar s jeho jurtovým zázemím 1 044 500. Nomádi sa sťahujú zo stepí do hlavného mesta, predbežne bývajú v jurtách v okrajových častiach. Krajina má výrazne kontinentálne podnebie, užili sme si horúčavy, aj chlad ázijskej stepi a púšte Gobi. Dvadsaťdvadňovú desaťčlennú expedíciu sme absolvovali spolu s profesormi bádateľmi z bratislavskej Univerzity Komenského, z Vysokej školy drevárskej a lesníckej zo Zvolena, s otužilými cestovateľmi, nenáročnými na komfort. Cestu zorganizoval RNDr. Ivan Lehotský CSc., majster športu v horolezectve. Žil a pracoval v Mongolsku ako geológ niekoľko rokov, takže vytýčil zaujímavú trasu – okruh z Ulanbátaru na juhozápad. Cestovná kancelária z Ulanbátaru zabezpečila dve terénne autá s vodičmi, sprievodcu, ktorý bol súčasne kuchárom a dve mongolské dievčatá. Zmenená strava nám nerobila ťažkosti – jahňacie mäso, kozí syr, mlieko, kumys. Spávali sme prevažne v stanoch, ale aj v dobre vybavených jurtových kempoch.

Centrálna Sahara Hogar – pohľad z najvyššieho vrcholu Tahat

Život, kultúra, architektúra a umenie Mongolska sú neoddeliteľné od jeho bohatej histórie, na ktorú sú Mongoli právom hrdí. Dnešné územie predstavuje pozostatok pôvodnej Mongolskej ríše, ktorej kmene zjednotil výnimočný vodca Džinginschán v roku 1206. V čase najväčšej slávy zaberala rozľahlé územie kontinentálnej Ázie, siahala od východných hraníc Nemecka po Kóreu, od Severného ľadového oceánu po Turecko a Perzský záliv. Mongoli, kočovní pastieri, stali sa pánmi väčšej časti sveta ako ktorýkoľvek národ pred nimi a po nich.

Temudžin, neskôr nazývaný Džingischán, syn kmeňového náčelníka, dobyvateľ s dramatickým životom plným zvratov, otriasol celým svetom, zmenil politickú mapu Ázie, etnický charakter mnohých oblastí. Po jeho smrti v roku 1227 v invázii pokračovali jeho štyria synovia a vnuci. Územné výboje vystupňoval jeden z jeho vnukov Chán Batu, ktorý v rokoch 1237 – 38 rozvrátil ruské kniežatstvá, napadol Poľsko, Uhorsko, Chorvátsko. Európu zachránila len smrť veľkého chána Ogedeja v roku 1241. Záverečné rozpätie mongolskej expanzie nastalo okolo roku 1400 za vlády Timura (Tamerlána), víťazným postupom do Turecka. V jeho hlavnom meste Samarkande sa nachádza historické Timurovo mauzóleum, pamiatka UNESCO.

Víťazstvá Džingischánovej armády spočívali v rýchlosti, v jazdeckom umení, ktoré získali na rozľahlých stepiach. Úspechy dosahovali skvelou stratégiou v kombinácii s disciplínou a statočnosťou. Verili, že ich nebo predurčilo, aby ovládli svet a bez kompromisu to dávali na vedomie pápežom aj francúzskym kráľom. „Keby ste nespáchali veľké hriechy, Boh by na vás nezoslal trest akým som ja“, odkazuje dodnes výrok Džinginschána.

Mongoli boli šamanisti. Začiatkom 14. storočia sa stali moslimami. Mongolskí panovníci Číny dávali prednosť budhizmu. Na mongolskom cisárskom dvore žili kresťanské princezné, to bola nádej kráľov západnej Europy zmeniť Mongolov na kresťanov. Dnešné religiózne zloženie je budhisti–lámaisti 50%, šamanisti a kresťania 6 %, moslimovia 4 %, neveriaci 40 %.

Architektúra Mongolska

Architektúru Mongolska reprezentujú kláštory, stanové stavby, jurty. Architektúra ja spätá s krajinou a jej ojedinelou históriou. Krajina aj stavby sú zdobené sochami Budhu, Džíngischána a objektami religióznych stúp a vlajok. V novodobej radnici v Ulanbátare je ústrednou skulptúrou socha Džingischána. Pri príležitosti 800. výročia zjednotenia bola odhalená jeho podobizeň na svahu, nad Ulanbátarom. V pietnej úcte a starostlivosti ucho-

Bogd Khaan – centrum budhistických učení, múzeí , kláštorov

Život nomádskych Mongolov

Novopostavené ubytovacie objekty v tvare júrt pri teplých kúpeľných prameňoch

Surgal džút – 300 horúcich a studených prameňov s posvätnými vlajkami

Náročná expedícia

vávajú ruiny starobylého Charchorynu (pamiatka UNESCO), kde v roku 1220 presťahoval svoje sídlo Džingischán. Z tradičnej stanovej stavby, jurty, čerpá aj novodobá architektúra, napr. pri teplých kúpeľných prameňoch budujú ubytovacie objekty v tvare júrt. V centre hlavného mesta sa nachádzajú viacpodlažné polyfunkčné stavby. Nachádza sa tu aj budova z modrého skla Ardyn Bank od mongolského architekta G. Betsucha, ktorá je evidovaná v zozname tisícky najzaujímavejších stavieb sveta. V menších obytných celkoch sú prevažne jednopodlažné drevené domy aj polyfunkčné so šikmou strechou. Stavebný material dovážajú, ale majú dostatok uhlia, železnej rudy, medi, cínu, ťažia zlato a striebro. Na trase sme stretli zlatokopov.

Stavby kláštorov majú krutú históriu. V rokoch 1934 – 37 komunistické Rusko nemilosrdne zlikvidovalo budhistickú cirkev. Skoro všetky kláštory vypálili a zničili, tisíce mníchov povraždili alebo ich odviezli na Sibír. V roku 1990 bol nastolený demokratický režim a začala postupná obnova kláštorov. Okrem iných sme navštívili ojedinelý zachovaný kláštor Gandan (v preklade „Dokonalý“) 100 km od Ulanbátaru. Neskončil v rozvalinách, bol zrušený a uzavretý. Je postavený v klasickom mongolskom štýle z dreva a štuky, strecha má pozlátenú krytinu. Farebné tapisérie, vyrezávané maľované drevo a zlaté sochy zdobia jeho interiér. Neoddeliteľnou súčasťou je 26 m vysoká socha zlatého Budhu. Sovieti pôvodnú sochu zničili roztavili. Mongoli prispeli na obnovu svojej ikony – sochy nezávislosti. Je vyhotovená z medi, má povrch z plátkov zlata a je vyložená s 2000 drahými kameňmi. Jej duté vnútro ukrýva 20 ton liečivých rastlín. Kláštor je centrom budhistických učení s univerzitou budhistickej filozofie, medicíny, astrológie.

Hlavné mesto je centrum kultúry. Navštívili sme múzeum mongolských dejín, prírodné historické múzeum s obrovskými kostrami dinosaurov. Nezabudnuteľné zostane vystúpenie Národného speváckeho a tanečného súboru, s tradičnými strunovými hudobnými nástrojmi a s náročnými gymnastickými tanečnými kreáciami.

Bohatstvo mongolskej prírody

Dávno predtým, ako si Džingischán so svojími hordami podmanil veľkú časť sveta, vládli svetu úplne odlišní vládcovia. Boli to dinosaury, veľké suchozemské plazy, ktoré pred 250 až 65 miliónmi rokov dominovali v živočíšnej ríši. Neobišli sme červený kaňon Nemegt – jedno z nálezísk fosílií dinosaurov. Mongoli sú hrdí na túto skutočnosť ako aj na svoju mnohotvárnu krajinu s púšťou Gobi, širokou stepou s mnohofarebnosťou hornín, skalných útesov, s bohatou flórou a faunou. Zaznamenaný je počet druhov vyšších rastlín 2823, počet druhov vtákov 387, počet druhov cicavcov 140. Skutočne celou našou trasou vzduch bol nasýtený vôňou rastlín – záhony bielych plesnivcov, voňavej jedlej pažítky, kríky stepných jahôd... Sysle vyliezali zo zeme, nad hlavami nám lietali supy aj orly. Z vrcholu posvätnej hory štvor tisícovky Otchon Tengri (v preklade „Bližšie k nebesám“), na ktorú sa nám s Ivou podarilo vystúpiť, boli sme očarené pohľadom na rozľahlú oblasť pohoria, množstvom lietajúcich orlov nad našimi hlavami. Bol to dlhý náročný výstup v pohyblivom kamennom podloží. Mongolský sprievodca nám nechcel uveriť, vraj sme riskovali život, ale som spokojná sama so sebou, že som to zvládla.

Pasúce sa stáda dobytka, hlavne koní, ostávajú symbolom Mongolska. Ornej pôdy je málo, prevažujú trávnaté porasty, na ktorých nomádski Mongoli kočovným spôsobom života chovajú vo veľkých stádach dobytok, kone, ovce, kozy, v púštnych oblastiach dvojhrbé ťavy, na severe jaky. Stretali sme už malé deti na koňoch ako výborných jazdcov. Zažili sme konské preteky. Vyvážajú živé zvieratá, živočíšne produkty, vlnu, kožené výrobky, potraviny dovážajú.

Do Mongolska prúdia Číňania, ktorí sa aj na mongolských stepiach dokážu obchodne etablovať (náleziská rôznych rúd). Dúfajme, že to nedopadne ako v Tibete a nenarušia svojráznosť krajiny ako celku. Mongoli si svoju krajinu určite nezničia.

EVA ONDRUŠKOVÁ

Foto: autorka

Ulanbátar – radnica so sochou Džingischána

Mongolsko reprezentujú kláštory

DANIEL FISCHER: Obrazy

Galéria 19, marec – apríl 2014

Sympatická komorná Galéria 19 na nároží Lazaretskej a Duklianskej ulice v rámci svojho ambiciózneho programu pripravila výstavu jedného z najvýznamnejších slovenských maliarov, profesora Daniela Fischera. Úvodné slovo na vernisáži predniesol Danielov priateľ doc. Marián Mudroch.

Modely vizuálnych metafor
Úloha, ktorou je pre maliara maľovanie, je rovnako hodnotná ako pre skladateľa hudba alebo pre básnika poézia. Nie je predmetom, ale stáva sa výzvou k tvorbe. (E. Canetti)

Táto výzva sa vracia k niečomu, čo sa už nemôže zopakovať a v budúcnosti pravdepodobne stratíme aj to, čo už máme, čo už sme dosiahli. Náš svet sa skladá z „řádu“, podľa ktorého sme usporiadaní, ktorý nám pomáha zistiť to, čo sme a čo znamenáme. Napriek tomu, že sme vymedzení hranicami našej osobnej skúsenosti. Aktívna sila rozumu a intuície v nás vytvára pohyb. Nie je to však príkaz, ale naše rozhodnutie. Existuje v nás predsa niečo ako hrdinstvo mysle, ktoré je podmienkou jedinečnej pravdy, ktoré je predsa udalosťou. Všetko sa to odohráva na území našej mysle. Pre logiku platí, že zmysel, ktorý je v našom prípade v obrazoch Daniela Fischera, má všetky znaky pravdivosti.

Toto Fischerovo logické myslenie, ktoré sa v obrazoch ukrýva, má zreteľné indície transcendentálnych vlastností, naplnených životnou skúsenosťou získanou z vlastnej zvedavosti. Myslieť znamená predierať sa k tomu, čo nie je vopred dané, t.j. klásť si otázky.

Vášeň pre umenie, ktorá je u Fischera zrejmá, nám nedáva niekedy zabudnúť na to, čo poznáme a zakrýva nám niečo ako skutočnosť. Možno.

Pravdepodobne existuje niečo ako matematika bytia a logika zmeny či premeny. Niečo ako uznávaný súbor rôznych prístupov a riešení. Platí to aj pre obrazy Daniela Fischera.

Napríklad využitie fotografie alebo hudby, možno aj samotného zvuku. Tieto emancipované verzie rôznych médií sa stávajú súčasnosťou využívania voľnej improvizácie pojmov, ktoré premieňajú či vytvárajú nové vizuálne metafory maľby.

V obrazoch Daniela Fischera vidno pohyb, ktorý zodpovedá jeho túžbe po poznaní, objavovaní nových, nevídaných a nepredvídaných zážitkov. Sú to príbehy v otvorenom

priestore krajiny našej mysle, ktoré prežívame pri stretnutí s ľuďmi, ktorí v nás zanechávajú dotyky svojej osobnosti.

Obrazy Daniela Fischera ma privádzajú k otázkam o zmysle maľovania, ktoré je predsa hlboko osobné. Vyžaruje z nich jeho mentálna odolnosť voči svetu, ktorá je podmienkou pre pravdivosť jeho vyjadrenia. Naša existencia medzi zdanlivým pohybom a nehybnosťou nás ale zneisťuje – zatiaľ čo bytie je stále, existencia je vždy premenlivá.

Aktívna sila rozumu a prítomnosť našej intuície sú len objektívnou skutočnosťou. Existenciou myslenia je príkaz, teda naše rozhodnutie uvedomovať si sami seba. Emancipo–vané podoby Fischerovej maľby a jej metafor sú inšpirované fotografiou, s hrami s perspektívou anamorfóz, maľbou trompe l'oeil a tiež intímnymi zážitkami, ktoré sa môžu stať predmetom vlastnej improvizácie. A potom môžeme hovoriť aj o zmyslovom vnímaní a prežívaní v čase. Všetko je to vecou nášho rozhodnutia. Záleží len na našej snahe vybrať si. Možno sa pritom objavia na malú chvíľu aj obrysy nového priestoru. Nikdy sa však nedozvieme, ako a kedy sa to skončí.

Svet našej každodennej skúsenosti má predsa svoju logiku, ktorej nič neodolá napriek tomu, že vidíme aj to, čo nevidíme.

MARIÁN MUDROCH
Foto: Ján M. Bahna

Land–Urbia 2014

Združenie pre urbanizmus a územné plánovanie na Slovensku pri Spolku architektov Slovenska usporiadalo po tretí krát výstavu Land–Urbia (vrátane experimentálneho, nultého ročníka v roku 2012), ktorá bola opäť súčasťou súboru výstav v areáli Agrokomplex v Nitre.

Land–Urbiu 2014 podporil Vyšehradský fond V4 a tým sa dostala na medzinárodnú platformu. Záštitu nad touto akciou prevzal Výbor NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie a Združenie miest a obcí Slovenska. Hlavnými partnermi výstavy boli Asociace pro urbanizmus a územní plánování v ČR, Politechnika krakowska Poľsko, Hungarian Urban Knowledge Centre, Maďarsko. Tridsať percent pozvaných hostí bolo zo zahraničia (okrem ČR, Poľska a Máďarska to boli hostia z Francúzska, Nemecka, Holandska a z Veľkej Británie. Na konferencii sa predstavili i domáci špičkoví odborníci z odborných inštitúcií, z akademickej pôdy, ale i odborníci z praxe (z projekčných ateliérov a zo samosprávy). Hlavným sponzorom akcie bol Agrokomplex – Výstavníctvo Nitra, š.p.

Výstava mala dve časti – odbornú konferenciu, ktorá prebiehala formou moderovanej panelovej diskusie a výstavnú časť, v ktorej sa prezentovali práce domácich a zahraničných autorov, rôzne Ceny (napr. Cena ZUUPS, Cena D. Jurkoviča, CEZAAR, Cena za krajinu, Dedina roka, Pamiatka roka a i.), výsledky súťaží, študentské práce, ale i tvorba projekčných ateliérov (napr. ateliér GAM, Jančina–Architekti, arch. Hejzlárová, arch. Csanda, Ateliér Dobrucká a i.). Návštevník mal tak možnosť vidieť najlepšie diela posledného obdobia na jednom mieste a tiež možnosť porovnania tvorby minimálne v rámci krajín V4.

Land–Urbia priniesla i sprievodné akcie, predovšetkým spomienkový medailón venovaný architektovi Igorovi Petrovi a krajinnému architektovi Alexandrovi Glausovi. Významnou sprievodnou akciou bola výstava šiestich profesionálnych výtvarníkov, ktorí zastupovali Slovenskú výtvarnú úniu, čím expozícia získala na význame a úrovni. Medzi vystavujúcimi autormi boli maliarka Uľjana Zmetáková, sochár Milan Lukáč, maliar Pavol Kráľ, maliarka Marcela Kupčíková, sochárka Gabriela Gáspárová–Illéšová a maliarka Lýdia Jergušová–Vydarená.

V súčasnosti organizátori pripravujú závery z konferencie na základe diskusií a podnetov pozvaných hostí. Podrobnejšie hodnotenie akcie a závery z konferencie prinesieme v nasledujúcom čísle tohto časopisu.

ANNA DOBRUCKÁ

Projekt je podporený Medzinárodným vyšehradským fondom V4

SAS INFORMUJE

INZERCIA

Autorizovaný architekt hľadá neautorizovaných arch. na založenie s.r.o. 0903 856 296

Architektka urbanistka hľadá prácu.
3 roky praxe. ÚPD, interiér, dizajn. 0904817387

VÝZVA
V zmysle stanov SAS, obraciame sa na členov SAS s výzvou na uhradenie členského príspevku na rok 2014. Výška členského príspevku zostáva aj pre rok 2014 nezmenená, t.j. 50 € pre člena v produktívnom veku, 15 € pre študentov, 10 € pre dôchodcov a rodičov na MD. Členovia dostávajú predplatné časopisov Projekt – slovenská architektonická revue a Fórum architektúry.

Členský príspevok môžete zaplatiť poštou, v pokladni SAS alebo na účet SAS vedený v Tatra banke, č. účtu 2662000033/1100 (IBAN: SK91 1100 0000 0026 6200 0033, BIC/SWIFT: TATRSKBX). Vo variabilnom symbole uveďte dátum Vášho narodenia v tvare ddmmrr a rok 2014, napr. dátum narodenia 31.3.1975 uvediete ako variabilný symbol 3103752014.
02/54418608, 0903 614 474, e_sas@sasarch.sk

CENA EMILA BELLUŠA 2014

V roku 2014 uplynie 25 rokov od zriadenia Ceny Emila Belluša, ktorou sa oceňuje celoživotné dielo najvýznamnejších osobností slovenskej architektúry. Prezídium Spolku architektov Slovenska na svojom zasadnutí dňa 15. apríla 2014 rozhodlo udeliť Cenu Emila Belluša za rok 2014 za celoživotné dielo prof. Ing. arch. Jánovi M. Bahnovi, akad. arch.

CENA DUŠANA JURKOVIČA 2014
50. ročník

Cena Dušana Jurkoviča 50

Cena Dušana Jurkoviča bola zriadená ako trvalá pocta pamiatke zakladateľa modernej slovenskej architektúry a je najstarším architektonickým ocenením na Slovensku. Prvý raz bola udelená prof. Emanuelovi Hruškovi za oblasť teórie a za realizáciu Martinovi Kusému st. a budovu Strojníckej fakulty SVŠT a Štefanovi Svetkovi a Ondrejovi Dukátovi za sídlisko „Februárka" v Bratislave. Cenu za rok 2013 získali architekti Peter Lacko, Filip Tittelbach a Anna Eiseltova (A.LT architekti) za dielo Rodinná usadlosť na Orave.

Cena Dušana Jurkoviča je udeľovaná autorovi alebo autorskému kolektívu za realizované architektonické alebo urbanistické dielo, ktoré prispieva k zvýšeniu úrovne a prestíže architektonickej alebo urbanistickej tvorby na Slovensku.

Návrhy na tohtoročnú Cenu sa podávajú do 31. mája 2014 (vrátane). Formulár návrhu a štatút Ceny nájdete na www.sasarch.sk. Bližšie informácie: Kancelária SAS – 02/5443 10 78, 0911 725 713, k_sas@euroweb.sk.

MEDZINÁRODNÁ VÝSTAVA
VODA A MESTO – brownfieldy
Vybrané štúdie v krajinách V4

Výstava predstavuje problematiku brownfieldov nachádzajúcich sa v kontakte s vodným tokom vo vybraných mestách krajín V4 (Bratislava, Krakov, Ostrava, Budapešť...). Návštevníci tak môžu porovnať stav, ako aj možnosti revitalizácie bratislavských brownfieldov rozprestierajúcich sa popri Dunaji s podobnými brownfieldmi na Slovensku a v iných mestách V4. Organizátorom výstavy je Fakulta architektúry STU v Bratislave. Výstava je súčasťou aktivít projektu „MobEx 2013–2014. Water and City – Brownfields", štandardného grantu Medzinárodného vyšehradského fondu.

Výstava potrvá do 24. mája 2014.
Galéria architektúry SAS, Panská 15, Bratislava
www.mobex2013.weebly.com

VÝSTAVA
ONDŘEJ KAVAN
Fotografie

Výstava českého fotografa Ondřeja Kavana poskytujúca netradičný uhol pohľadu na architektúru, jej tvary, geometrické zoskupenia, hru svetla a tieňa.
Sprievodná akcia DAAD 2014.
Kurátor výstavy: Štefan Šlachta

vernisáž 28.5.2014 o 17:00
28.5. – 20.6.2014
Galéria architektúry SAS, Panská 15, Bratislava
www.daad.sk, www.sasarch.sk

VÝSTAVA
KREATIVITA PRIESTORU 2014

Výstava zostavená z prihlásených a ocenených prác výročných Cien Spolku architektov Slovenska za rok 2013.
Sprievodná akcia Bojnického kultúrneho leta.
Kurátor výstavy: Gabriel Szalay

15. – 30.6.2014
Mestské kultúrne stredisko, Bojnice

JUBILEÁ

APRÍL 2014

3.4.1954	Michal CHUDÍK	BRATISLAVA	60
4.4.1939	Iva MOJŽIŠOVÁ	BRATISLAVA	75
5.4.1959	Jana ANTALOVÁ	BRATISLAVA	55
6.4.1954	Rudolf MELČÁK	BRATISLAVA	60
8.4.1944	Ján M. BAHNA	BRATISLAVA	70
11.4.1949	Daniel URSÍNY	LIPT. HRÁDOK	65
15.4.1954	Pavol PAVELKA	ZVOLEN	60
16.4.1959	Jana GREGOROVÁ	BRATISLAVA	55
17.4.1954	Ľubomír KLAUČO	BRATISLAVA	60
20.4.1954	Vlastislav ŠULÁK	ŽILINA	60
21.4.1964	Juraj ŠUJAN	BRATISLAVA	50
22.4.1954	Zuzana ŽALMANOVÁ	BRATISLAVA	60
26.4.1959	Jaroslav PROCHÁZKA	BRATISLAVA	55
28.4.1944	Ivana TUŽINSKÁ	BRATISLAVA	70
28.4.1959	Peter VARGA	BRATISLAVA	55

MÁJ 2014

4.5.1959	Štefan MORAVČÍK	SELCE	55
8.5.1939	Ján HUTTAN	BRATISLAVA	75
17.5.1954	Štefan MITRO	PREŠOV	60
19.5.1949	Helena GALANOVÁ	BRATISLAVA	65
22.5.1944	Vladimír VIZÁR	BRATISLAVA	70
22.5.1954	Dušan KMETY	TRNAVA	60
27.5.1929	Ľubomír TITL	BRATISLAVA	85
28.5.1929	Ľudovít JENDREJÁK	BRATISLAVA	85

Srdečne blahoželáme

DOMÁCE UDALOSTI

FESTIVAL
TUTTI FRUTTI
Festival súčasného umenia a kultúry

Bežný nákup zeleniny či ovocia sa v priestoroch Tržnice na Trnavskom mýte premení počas júna na nevšedný zážitok. Viac než sto umelcov zo Slovenska, Čiech a ďalších krajín sa predstaví na unikátnom festivale. Inštalácie, performancie, happeningy, koncerty, prednášky, diskusie, workshopy, tanečné vystúpenia, divadlo, premietania – od 28. mája v Tržnici na Trnavskom mýte v Bratislave.

Festival reaguje na ikonickú architektúru Tržnice od významného slovenského architekta Ivana Matušíka, na jej dôležitú funkciu v meste a súčasný stav. Prináša do nej nové impulzy v podobe diel súčasného umenia od domácich i zahraničných autorov, ušitých na mieru priestoru Tržnice. Mnohé z nich sú založené na vzájomnej interakcii a participácii predajcov i návštevníkov. Festival sa uskutoční počas plnej prevádzky Tržnice, čím poskytne jedinečnú príležitosť zažiť súčasné umenie v podnetnom kontexte verejného priestoru, mimo tradičných galérií.

Medzi vystavujúcimi sú Kateřina Šedá, Erik Sikora, Britt Boutros Ghali, David Černý, Ilona Németh, Jiří Černický, Ján Vasilko, Jiří David, Klaudia Kosziba, Erik Binder, Jonáš Gruska a mnoho ďalších. Z oblasti dizajnu a architektúry sa predstavia napríklad SHOEAST, Local Act, young.s + FA STU. Program obohatí séria koncertov, premietania filmov, diskusné fórum, workshopy a predstavenia.

vernisáž: 28.5.2014 o 17:00
28.5. – 30.6.2014
Tržnica na Trnavskom mýte, Šancová 112, Bratislava

www.trznica.banm.sk
www.tuttifrutti–festival.sk

VEDECKÁ KONFERENCIA
Riešenie centrálnej rozvojovej osi Petržalky:
NAVRHNÚŤ MESTO V MESTE

Francúzsky inštitút a Hlavné mesto SR Bratislava pozývajú na vedeckú konferenciu organizovanú v rámci cyklu názorových diskusií o inovatívnom meste, ktorý v roku 2012 inicioval Francúzsky inštitút a v rámci cyklu Impulzy pre rozvoj mesta.
Rozdiel medzi mestom a sídliskom je jeden z hlavných problémov, na ktorý poukázala medzinárodná súťaž Riešenie centrálnej rozvojovej osi Petržalky. Jej výsledky sú výzvou k verejnej diskusii: Aké nároky na premenu obytného a prírodného prostredia je možné spájať s návrhom na novú trať električky? Akú úlohu tu hrajú nezastavané priestory? Do akej miery by mal princíp mesta v zeleni určovať hustotu zástavby, a tým aj problém mestskej mierky? Témou prednášok francúzskych a slovenských účastníkov budú stratégie a metódy mestského projektu a skúsenosti so zavedením tratí električky do mestského systému na konkrétnych príkladoch francúzskych miest.

Autorkou koncepcie konferencie je architektka a historička pôsobiaca na Vysokej škole architektúry v Lyone Alena Kubová – Gauché.

29. máj 2014, 9:00 – 17:00
Zrkadlová sieň, Primaciálny palác, Bratislava

www.ifb.ambafrance–sk.org/Medzinarodna–konferencia–o

VÝSTAVA
MONITORING MODERNY

Výstava kriticky reflektuje súčasnú prax v starostlivosti o dedičstvo modernej architektúry na Slovensku. Osem príkladov špičkových diel slovenského modernizmu bude reprezentovať súčasnú dobrú prax, ale aj omyly a straty pri ochrane a obnove nášho dedičstva. Koncept výstavy vychádza zo spoločných výskumných projektov Oddelenia architektúry ÚSTARCH SAV, Pamiatkového úradu SR a Katedry reštaurovania VŠVU v Bratislave. Prinesie unikátne obrazové dokumenty, ale aj skutočné autentické „čriepky“ diel ako Behrensova Neologická synagóga, či Dedečkova Slovenská národná galéria.

Koncept a realizácia podujatia: Henrieta Moravčíková, Katarína Andrášiová, Katarína Haberlandová, Laura Pastoreková, Peter Szalay, Mária Topolčanská, Oddelenie architektúry Ústavu stavebníctva a architektúry SAV, Bratislava

Udalosť sa koná v rámci podujatia Dni architektúry 2014, ktorých hlavným organizátorom je Verein Architekturtage, Viedeň.

Výstava potrvá do 30. júna 2014.
Výstavný priestor oA, ÚSTARCH SAV
Dúbravská cesta 9, Bratislava

www.register.ustarch.sav.sk
www.architekturtage.at/2014

FESTIVAL
DAAD
Dni architektúry a dizajnu 2014

Exkluzívna ochutnávka architektúry a dizajnu je opäť tu! Organizátori festivalu, architekti Tatiana Kollarová a Štefan Polakovič, pripravili bohatý program s množstvom podujatí súvisiacich s architektúrou a dizajnom. Najnovšie trendy v oblasti architektúry a dizajnu predstavia v hlavnom programe DAAD 2014 špeciálni hostia, laureáti mnohých ocenení na západnej scéne, napr. holandská textilná dizajnérka Maria Blaisse, belgický architekt Dirk Somers (Bovenbouw), čílske architektonické duo Pezo von Ellrichshausen, slovinskí architekti Bevk Perovič.

Novinkou tohtoročného DAAD je Opendesignstudio – prehliadka prác mladej generácie domácej scény architektúry a dizajnu v Starej tržnici v Bratislave.

V galérii Primaciálneho paláca sa uskutoční Superdesignstudio – výberová inštalácia medzinárodného dizajnu. Súčasný slovenský dizajn sa dostane do bratislavských ulíc prostredníctvom Partergallery – prezentácie vo výkladoch ulíc Laurinska a Panská. V Bratislave budú na rôznych miestach prebiehať mnohé sprievodné podujatia, napríklad Bratislová, Design Walks, Urban Market, Vedecká konferencia „Riešenie centrálnej rozvojovej osi Petržalky: Navrhnúť mesto v meste“, konferencia „WHATCITY?“ a ďalšie.

Partnerom podujatia DAAD je opäť aj Spolok architektov Slovenska. V rámci festivalu sa predstaví výstavou fotografií Ondřeja Kovana.

27.5.2014 – 1.6.2014
Bratislava

www.daad.sk

ZAHRANIČNÉ UDALOSTI

KONFERENCIA
Konference časopisu SMART CITIES

Konferencia stredoeurópskeho významu, usporiadaná s cieľom prepojiť české a slovenské mestá a podporiť vzájomnú výmenu informácií a návodov, ako vytvárať smart city („chytré mesto“). Je zameraná na výklad konkrétnych úspešných riešení z praxe, ako prostredníctvom moderných technológií pomôcť efektívnejšie spravovať mesto, alebo ako progresívnejším vedením osloviť občanov a zapojiť ich do jeho tvorby.

Záštitu nad konferenciou prevzali: Roman Onderka, primátor mesta Brna, Tomáš Hudeček, primátor hlavného mesta Prahy, Zdeněk Liška, generálny riaditeľ Svazu průmyslu a dopravy ČR a Česká komora architektů.

Konferencia je logickou nadstavbou časopisu Smart Cities, štvrťročníka, ktorý určený úradníkom českých a slovenských miest a podáva informácie o technológiách a konceptoch pre efektívnejšiu správu miest. Časopis je zdarma distribuovaný zástupcom miest a obcí Českej a Slovenskej republiky nad 5 tisíc obyvateľov.

3. – 4.6. 2014
Univerzitní kino Scala
Moravské náměstí 3/127, Brno

www.scmagazine.cz

FESTIVAL
reSITE 2014

Miestom pre zdieľanie skúseností a pozitívnych príkladov sa už po tretí krát stane festival reSITE, organizovaný v spolupráci s Inštitútom plánovania a rozvoja hlavného mesta Prahy. V novej pražskej hale Forum Karlín sa 19. a 20. júna 2014 o svoje znalosti a bohaté skúsenosti podelia svetoví architekti a urbanisti, zástupcovia tých najúspešnejších samospráv, inovatívne zmýšľajúci developeri, ekonómovia a zástupcovia občianskej spoločnosti, spolu štyri desiatky osobností, ktoré premieňajú súčasné mestá.

Medzi hosťami sú hviezdy ako profesor ekonómie na Harvardskej univerzite a špecialista na mestskú ekonómiu Edward Glaeser, exkluzívny kritik denníku The New York Times pre oblasť architektúry Michael Kimmelman alebo Michael Desvigne – najvýznamnejší krajinný architekt súčasnosti, ktorý spolupracuje napríklad s ateliérmi a architektmi Herzog de Meuron, Foster+Partners, Rem Koolhaas, Renzo Piano alebo Richard Rogers. Jednou z hlavných tém bude architektúra a urbanizmus miest a obcí ako podpora rozvoja (lokálnej) ekonomiky.
Registrujte sa včas na resite.cz, o konferenciu je veľký záujem.

19. – 20.6.2014
Fórum Karlín, Praha

www.resite.cz

reSITE

PREZENTÁCIA
ARCHITECTUUL:
Unfinished Slovak Architecture 1914 – 2014

Projekt Unfinished je turné po európskych krajinách, ktorého cieľom je priblížiť príbeh architektúry regiónu na východ od „západu“. Projekt organizuje berlínska platforma Architectuul, ktorá od roku 2010 buduje otvorenú svetovú komunitu architektov, grafických dizajnérov a softvérových inžinierov. Portál architectuul.com funguje ako „open source“ online katalóg architektúry, ktorý zahŕňa zbierku kľúčových stavieb naprieč dejinami, od klasických archetypov po súčasnosť.

Projekt Unfinished vo vybraný týždeň prezentuje kľúčový výber architektúry vybranej krajiny. Týždeň slovenskej architektúry Unfinished Slovak Architecture u nás spoluorganizuje o. z. Archimera. Na stránkach architectuul.com bude možné vzhliadnuť prierez slovenskou architektúrou obdobia od roku 1914 po dnešok, ktoré bolo historický a kultúrne veľmi turbulentné a prelomové, čo na svetovej, ako aj slovenskej architektúre zanechalo výrazné stopy. Projekt prebieha v anglickom jazyku.

Týždeň slovenskej architektúry na architectuul.com:
26.5. – 1.6.2014

www.architectuul.com
www.archimera.sk

SÚŤAŽ
Liget Budapešť

Múzeum výtvarných umení v Budapešti a Városliget Zrt (Mestský park) vyhlásili v rámci projektu Liget Budapest medzinárodnú dvojfázovú súťaž na území Mestského parku v Budapešti. Cieľom súťaže je vytvoriť z Liget Budapest hlavnú turistickú a kultúrnu destináciu a jedinečný rodinný park v celej Európe. Zámerom je obnova existujúcich, výstavba nových inštitúcií a obnova zelených plôch v areáli mestského parku.

Kategórie súťaže:
1. Novostavba novej Národnej galérie a Múzea súčasného umenia Muzeum Ludwig
2. Novostavba etnografického múzea
3. Novostavba komplexu Maďarského múzea architektúry a Múzea fotografie (skladá sa z dvoch samostatných budov)
4. Novostavba Domu maďarskej hudby

Celková suma určená na odmeny je vo výške 870 000 EUR.
Registrácia je bezplatná.
Oficiálnym jazykom súťaže je angličtina.
Súťaž je schválená Medzinárodnou úniou architektov UIA.

Termín pre registráciu v 1. fáze: 27. máj 2014
Termín na účasť v 2. fáze: 8. júl 2014

office@ligetbudapest.org
www.ligetbudapest.org

PODUJATIA UIA

Medzinárodná konferencia o architektonickom vzdelávaní mladých – Creating the future 2.0
4. – 9.5.2014, Helsinki (Fínsko)
www.arkki.net/creatingthefuture

Zasadnutie porôt pre udelenie cien a zlatej medaily UIA
5.5.2014, Melbourne (Austrália)
uia@uia–architectes.org

Medzinárodné bienále architektúry
14. – 17.5.2014, San Jose (Costa Rica)
www.bienalcostarica.com

PODUJATIA IFLA, EFLA

51. svetový kongres IFLA
5. – 7.6.2014, Buenos Aires (Argentína)
www.iflaargentina2014.com.ar

NOVÁ KUNSTHALLE
SYNAGÓGA ŽILINA

Umenie je zbytočné,
a preto pre naše potreby úplne zásadné.

www.novasynagoga.sk
www.facebook.com/novasynagoga

Bez peňazí, ale s nasadením, hĺbavosťou aj pragmatizmom stojíme v protiklade k modelom založeným na verejných rozpočtoch, alebo investičných stratégiách zberateľov a vplyvných galeristov, ktoré pomaly začínajú dominovať celému poľu. Nech už to dopadne akokoľvek, musí nás to spoločne zvádzať k objavovaniu nových perspektív pre hľadanie autentických spôsobov, ako chceme prežiť svoje vlastné životy.

Nová synagóga v Žiline od svetoznámeho architekta Petra Behrensa z roku 1931 je už vďaka nášmu príbehu unikátnou stavbou nielen pre pár nadšencov architektúry, ktorí o jej európskom význame písali roky. Vedia o nej tisíce obyvateľov Žiliny, Slovenska a pribúdajú už aj návštevy zo zahraničia. Podporujú jej pamiatkovú rekonštrukciu, pomáhajú nám, držia palce, chystajú výstavy a kultúrne projekty do budúcej kunsthalle, šíria dobré meno a správu o jednej výnimočnej architektúre a jednej úprimnej iniciatíve zachrániť ju pre kultúrne využitie.

Ďakujeme, že ste medzi nimi. A ak ešte nie ste, neváhajte.